

Mikael Niskala – Karoliina Vahala – Marjut Lovio

Vastuullisen yritystoiminnan kansainväliset suuntaviivat ja eteneminen Suomessa

Mikael Niskala, asiantuntijapalveluiden johtaja, HTL, Proventia Solutions Oy

Mikael Niskala on ennen Proventia Solutionsia työskennellyt yhteiskuntavastuun asiantuntijana kansainvälisissä tilintarkastusorganisaatioissa (KPMG, PwC) ja tutkijana akateemisessa maailmassa. Hän on kansainvälisesti tunnettu yhteiskuntavastuuraportoinnin asiantuntija ja on ollut asiantuntijajäsenenä mukana mm. GRI-raportointiohjeiston laadinnassa sekä kirjanpitolautakunnan ympäristöraportointia koskevan yleisohjeen laadintatyöryhmässä. Mikael on ollut toteuttamassa useiden kansainvälisten yritysten yhteiskuntavastuun ja raportoinnin kehittämiseen liittyviä hankkeita. Hän luennoi aktiivisesti vastuullisen yritystoiminnan kysymyksistä ja on kirjoittanut useita aihetta käsitteleviä kirjoja sekä ammatillisia ja tieteellisiä artikkeleita.

Karoliina Vahala, manager, DI, Proventia Solutions Oy

Karoliina Vahala on työskennellyt aiemmin Jaakko Pöyry Groupissa yhdyskuntasuunnittelun, rakentamisen ja kiinteistöhallinnan ympäristökysymysten parissa erikoistuen erityisesti yritysten ympäristöraportointiin ja -strategioihin. Hän on ollut mukana asiantuntijana mm. rakennus- ja kiinteistöalan ekotehokkuus ja elinkaarimitaristo -kehitys- hankkeessa. Karoliinalla on myös kokemusta kansainvälisistä projekteista mm. Kiinassa.

Marjut Lovio, analytikko, VTM, Proventia Solutions Oy

Marjut Lovion erityisosaamisaluetta on sosiaalisen vastuun raportointi. Hän on aikaisemmin perehtynyt mm. teollisuuden kestävä kehityksen ohjelmiin sekä sosiaalisen vastuun kysymyksiin tuoteketjussa. Lisäksi hän on vuosina 2002 ja 2003 ollut mm. Elinkaari ry:n, Helsingin kauppakorkeakoulun ja ympäristöministeriön järjestämän Ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportoinnin vertailun arviointityöryhmässä.

Esipuhe

Kauppa- ja teollisuusministeriön ja sen yhteydessä toimivan kansainvälisen sijoitustoiminnan ja monikansallisten yritysten neuvottelukunnan (MONIKA) ohjauksessa valmisteltu *Vastuullisen yritystoiminnan kansainväliset suuntaviivat ja eteneminen Suomessa* -selvitys pyrkii antamaan kokonaiskuvan vastuullista yritystoimintaa käsittelevistä kansainvälisistä ohjeistoista ja aloitteista sekä siitä, millä tavalla eri maissa on edetty vastuulliseen yritystoimintaan liittyvien hyvien toimintakäytäntöjen edistämisessä julkisen vallan toimin.

Yhteiskuntavastuun käyttöönotto yrityksen toimintatavoissa luo yritykselle pitkäaikaista arvoa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla ja on yritykselle kilpailukykytekijä. Tällä hetkellä yritykset etsivät konkreettisia keinoja sidosryhmien ja yhteiskunnan kanssa käytävän kokonaisvaltaisen, läpinäkyvän ja avoimen keskustelun hyödyntämiseksi. Tässä vuoropuhelussa elinkeinoelämän ja julkisen vallan yhteistyö on tärkeää.

Keskustelu vapaaehtoisten menettelytapojen ja sääntelyn roolista jatkuu kansainvälisellä tasolla vilkkaana. Proventia Solutions Oy:n laatimassa selvityksessä tuodaan esiin erityisesti yrityksen yhteiskuntavastuun raportointi, jolla yrityksen arvoon vaikuttavia tekijöitä pyritään mittaamaan ja raportoimaan aikaisempaa laajemmin Yhteiskuntavastuun raportointikäytännöt ovat tilinpäätösraportointiin verrattuna hyvin nuoria. Siihen liittyviä vakiintuneita käytäntöjä onkin siirretty asteittain pakollisen tilinpäätösraportoinnin puolelle. Tällä hetkellä eri raportoinnin eri tasojen koordinointi voi olla yrityksille haasteellista. Yhteiskuntavastuuraportoinnin alueella on kuitenkin nähtävissä kehitys, jossa toistaiseksi vapaaehtoisen raportoinnin piirissä olevia asioita siirtyy vähittäin osaksi lakisääteistä tilinpäätösraportointia.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on helmikuussa 2004 hyväksynyt vastuullisen yritystoiminnan edistämistä koskevat linjaukset. Tämä selvitys tarjoaa erinomaisen pohjan MONIKA-neuvottelukunnan ja muiden toimijoiden yhteistyölle linjauksiin sisältyvän Vastuullinen YritysSuomi -ohjelman toteuttamiselle.

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 2004

Jorma Immonen
Pääsihteeri
MONIKA-neuvottelukunta

Sisällys

Esipuhe	3
Sisällys.	5
Yhteenveto	7
1 Yhteiskuntavastuuta koskevat aloitteet ja ohjeistot	9
1.1 Yhteiskuntavastuun keskeiset kansainväliset ohjeistot	9
1.1.1 OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille . . .	11
1.1.2 Corporate Governance -ohjeistot	12
1.1.3 YK:n Global Compact.	14
1.1.4 EU:n sidosryhmäfoorumi (European Multi Stakeholder Forum on Corporate Social Responsibility)	16
1.1.5 Global Reporting Initiative (GRI) -raportointiohjeisto . .	17
1.2 Keskeisten kansainvälisten ohjeistojen välinen suhde	19
1.3 Yhteiskuntavastuuta koskevat keskeiset sidosryhmäaloitteet . .	23
1.4 Yhteiskuntavastuun toimintajärjestelmät	26
2 Yhteiskuntavastuun käytäntöjen edistäminen kansallisella tasolla.	28
2.1 Lähestymistavat kansallisten käytäntöjen kehittämiseen	28
2.2 Sidosryhmävuorovaikutus	30
2.2.1 Vastuullisen yritystoiminnan edistämistä koskevat KTM:n linjaukset	30
2.2.2 Ruotsin Globalt Ansvar	31
2.2.3 Iso-Britannian aloitteet vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen.	32
2.2.4 Itävallan CSR Austria	34
2.2.5 Norjan KOMpakt	35
2.3 Julkisen vallan ja yritysten yhteiset kehitysohjelmat	35
2.3.1 Tanskan Public -private partnership on social responsibility	35

2.3.2 Italian The CSR-SC project: indicators and social statement	36
2.4 Työkalut ja toimintamallit	37
2.4.1 PK-avain	37
2.4.2 Iso-Britannian SIGMA-hanke	38
2.5 Tuotemerkinnät ja indeksit	39
2.5.1 Belgian sosiaalisen vastuun tuotemerkintä	39
2.5.2 Tanskan sosiaalinen indeksi	40
2.6 Vastuullinen sijoittaminen	40
3 Yhteiskuntavastuun raportointia koskevat lait, standardit ja ohjeistot	45
3.1 Yhteiskuntavastuuraportoinnin säätelyviitekehys	45
3.2 Yhteiskuntavastuutietojen esittäminen tilinpäätösraportoinnissa.	47
3.2.1 Euroopan unionin tilinpäätösdirektiivit	47
3.2.2 Yhteiskuntavastuutietoja koskevat tilinpäätösstandardit .	48
3.2.3 Kansalliset säädökset yhteiskuntavastuutietojen esittämisestä tilinpäätöksessä	50
3.3 Erilliset yhteiskuntavastuuraportit	54
3.3.1 Euroopan unionin erillisiä yhteiskuntavastuuraportteja koskevat aloitteet	54
3.3.2 Erillisiä ympäristöraportteja koskevat lait.	55
3.3.3 Vapaaehtoiset raportointialoitteet	57
4 Vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin ja lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin kehitys	61
5 Johtopäätöksiä	65
Kirjalliset lähteet	72

Yhteenveto

Tämän esiselvityksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva vastuullista yritystoimintaa käsittelevistä kansainvälisistä ohjeistoista ja aloitteista sekä siitä, millä tavalla eri maissa on edetty vastuulliseen yritystoimintaan liittyvien hyvin toimintakäytäntöjen edistämisessä julkisen vallan toimin. Esiselvityksen on tarkoitus toimia taustamateriaalina pohdittaessa vastuullisen yritystoiminnan edistämisen toimenpiteitä Suomessa.

Vastuullisen yritystoiminnan sisältöä ja käytäntöjä ohjaavat monet kansainväliset aloitteet ja ohjeistot. Lisäksi useat yhteiskuntavastuusta kiinnostuneet yksittäiset tahot ovat kehittäneet omia suosituksiaan yritysten käyttöön. Tällä hetkellä laajimmin tunnettuihin kansainvälisiin ohjeistoihin lukeutuvat OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, YK:n Global Compact -aloite sekä Global Reporting Initiative (GRI) –raportointiohjeisto. Edellä mainittujen ohjeistojen soveltaminen on yrityksille vapaaehtoista.

Kansallisesti vastuullista yritystoimintaa ja yhteiskuntavastuun raportointia on eri maissa pyritty edistämään julkisen vallan toimin sekä toteuttamalla vapaaehtoisia hankkeita yhteistyössä yritysten kanssa että viemällä yhteiskuntavastuuseen liittyviä velvoitteita kansalliseen lainsäädäntöön. Yritysten ja julkisen vallan yhteishankkeita voidaan ryhmitellä yhtäältä sen mukaan, kuinka suuri julkisen vallan rooli kyseisissä hankkeissa on, ja toisaalta sen mukaan, kuinka konkreettisiin toimiin hankkeissa pyritään vastuullisen toiminnan edistämiseksi. Yhteishankkeita ovat muun muassa sidosryhmävuorovaikutukseen tähtäävät hankkeet, julkisen vallan ja yritysten yhteiset kehitysohjelmat, työkalut ja toimintamallit sekä tuotemerkit ja indeksit. Julkinen valta on tukenut verrattain voimakkaasti myös vastuullista sijoittamista.

Julkinen valta säätelee yritysten yhteiskuntavastuun raportointia laein, standardein ja ohjeistoin. Yhteiskuntavastuutietojen esittämistä tilinpäätösraportoinnissa säätelevät EU:n tilinpäätösdirektiivit sekä yhteiskuntavastuutietoja koskevat tilinpäätösstandardit. Lisäksi muutamissa maissa on syntynyt kansallisia säädöksiä ohjaamaan yhteiskuntavastuutietojen esittämistä tilinpäätöksissä. Tilinpäätöksistä ja toimintakertomuksista riippumaton, vapaaehtoista yhteiskuntavastuuraportointia puolestaan ohjaavat EU:n raportointia koskevat aloitteet, ympäristöraportteja koskevat lait ja vapaaehtoiset raportointialoitteet.

Yhteiskuntavastuun raportointikäytännöt ovat tilinpäätösraportointiin verrattuna hyvin nuoria. Siihen liittyviä vakiintuneita käytäntöjä onkin siirretty asteittain pa-

kollisen tilinpäätösraportoinnin puolelle. Tällä hetkellä eri raportoinnin eri tasojen koordinointi voi olla yrityksille haasteellista. Yhteiskuntavastuuraportoinnin alueella on kuitenkin nähtävissä kehitys, jossa toistaiseksi vapaaehtoisen raportoinnin piirissä olevia asioita siirtyy vähittäin osaksi lakisääteistä tilinpäätösraportointia.

Raportissa on tuotu esille vastuullisen yritystoiminnan edistämisen kannalta keskeisiä toimenpiteitä ja lisäselvityksiä edellyttäviä asioita. Ehdotukset liittyvät vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen hyvän hallintotavan toimintaperiaatteiden avulla, yhteiskuntavastuutietojen esittämiseen osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota, vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin edistämiseen sekä julkisen vallan rooliin tässä kehityksessä.

1 Yhteiskuntavastuuta koskevat aloitteet ja ohjeistot

Yrityksen yhteiskuntavastuuta ja yhteiskuntavastuuraportointia ohjaamaan on viime vuosina syntynyt useita kansainvälisiä ohjeistoja ja aloitteita. Niistä tunnetuimpia ovat OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, YK:n Global Compact –aloite sekä Global Reporting Initiative:n (GRI) kestävä kehityksen raportointiohjeisto. Kansainvälisten ohjeistojen lisäksi yrityksen yhteiskuntavastuuta on edistetty kansallisesti useissa maissa sekä julkisen vallan toimenpitein että kannustamalla yrityksiä hyödyntämään yhteiskuntavastuun vapaaehtoisia toimintamalleja.

Tämän esiselvityksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva yrityksen yhteiskuntavastuuta käsittelevistä kansainvälisistä ohjeistoista ja aloitteista sekä siitä, millä tavalla eri maissa on edetty yhteiskuntavastuun käytäntöjen edistämiseksi julkisen vallan toimin. Lisäksi esiselvityksessä tarkastellaan sitä, mikä on vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin ja lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin välinen suhde ja todennäköinen tuleva kehitys. Esiselvitysraportin on tarkoitus toimia taustamateriaalina pohdittaessa sitä, kuinka GRI-ohjeiston ja muiden kansainvälisten yhteiskuntavastuun ohjeistojen ja aloitteiden avulla voidaan edistää monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n toimintaohjeiden käyttöä ja tunnettuutta Suomessa sekä luoda edellytyksiä julkisen sektorin ja pk-yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnille.

Raportin ensimmäisessä luvussa käsitellään yhteiskuntavastuuseen liittyviä kansainvälisiä aloitteita ja ohjeistoja. Toisessa luvussa keskitytään siihen, miten julkinen valta on edistänyt yhteiskuntavastuun käytäntöjä eri maissa. Luku kolme esittelee yhteiskuntavastuun raportointia koskevia lakeja, standardeja ja ohjeistoja. Luvussa neljä eritellään vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin ja lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin välistä suhdetta sekä sen todennäköistä tulevaa kehitystä. Viimeisessä, viidennessä luvussa esitetään esiselvityksen johtopäätökset.

1.1 Yhteiskuntavastuun keskeiset kansainväliset ohjeistot

Kansainvälisellä tasolla on viime aikoina tehty työtä, jonka tavoitteena on yhteiskuntavastuun käsitteen sekä sen sisällön määrittely ja konkretisointi. Yrityksille

suunnattuja ohjeistoja ovat julkaisseet muun muassa Yhdistyneet Kansakunnat, Kansainvälinen työjärjestö ILO sekä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD. Myös Euroopan unionin tasolla pyritään löytämään yhteinen näkemys yhteiskuntavastuusta ja luomaan suuntaviivat sen edistämiseksi. Kansainväliset ohjeistot ja jatkuvasti kasvava yhteiskuntavastuuseen liittyvä osaaminen auttavat yrityksiä integroimaan yhteiskuntavastuun osaksi normaalia toimintaansa.

Yritysten yhteiskuntavastuuta sääteleviä aloitteita, ohjeistoja ja suosituksia voidaan ryhmitellä muun muassa niiden

- tavoitteiden ja tarkoituksen (esim. johtamisprosessin/suorituskyvyn parantaminen)
- kehittämistavan ja -tahon (esim. yritys/yritys ja ammattiyhdistysliike/sidosryhmäverkosto)
- kattavuuden (ympäristö-, sosiaalinen ja taloudellinen vastuu) sekä
- sidosryhmäfokuksen (esim. henkilöstö/sijoittajat/kuluttajat) mukaan¹.

Tässä raportissa yhteiskuntavastuuseen liittyviä aloitteita ja ohjeistoja on ryhmitelty niiden tavoitteen ja tarkoituksen sekä niiden kehittämistavan ja -tahon mukaan. Kummastakin kategoriasta on esitelty keskeisimmät yritysten yhteiskuntavastuuta tällä hetkellä säätelevät aloitteet ja ohjeistot. Taulukkoon 1 on koottu ensimmäisessä luvussa käsitellyt yhteiskuntavastuun aloitteet ja ohjeistot sekä sijoitettu ne sarakkeisiin sen mukaan, mikä on niiden kattavuus (ympäristö-, sosiaalinen ja taloudellinen vastuu) sekä tavoite ja tarkoitus yrityksen yhteiskuntavastuun johtamisessa.

---

1 Leipziger, Deborah (2003): The Corporate Responsibility Code Book.

Taulukko 1. Yhteiskuntavastuuseen liittyvät aloitteet ja ohjeistot

Ympäristö		Sosiaalinen			Talous	
Oma toiminta	Tuotevastuu ja arvoketju	Henkilöstö	Ihmisoikeudet	Lähiyhteisö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	Taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen	Liiketaloudellinen menestyminen
Kansainväliset sopimukset, julistukset ja yhteistyöelimet						
		ILO:n työelämän perusnormit			OECD:n sopimukset ja toimintaohjeet	
EU:n sidosryhmäfoorumi						
Corporate Governance						
			AA1000		OECD:n hyvän hallintotavan periaatteet	
Toimintaperiaatteet ja politiikat						
YK:n Global Compact, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille						
ICC:n kestävän kehityksen peruskirja			Amnesty Internationalin suositukset			
Hallintajärjestelmät						
ISO14000-sarja EMAS		AA1000, OHSAS 18001, SA8000				
Raportointi						
GRI						

1.1.1 OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (OECD Guidelines for Multinational Enterprises) ovat valtioiden monikansallisille yrityksille esittämä suosituskokoelma, joka on julkistettu vuonna 1976. Uudistetut toimintaohjeet hyväksyttiin kesällä 2000. OECD on hallitusten välinen organisaatio ja sen tavoitteita ovat jäsenmaiden taloudellinen kasvu ja elintason parantaminen sekä maailmankaupan edistäminen. Keskeisiä toiminta-alueita ovat muun muassa talous ja kauppa, sosiaalinen hyvinvointi, ympäristönsuojelu ja kestävä kehitys sekä yhtiöiden hyvä hallintotapa².

2 Niskala, Mikael ja Tarna, Kaisa (2003): Yhteiskuntavastuun raportointi.

OECD:n toimintaohjeiden tavoitteena on varmistaa, että kansainväliset yritykset toimivat kansallisten käytäntöjen ja yhteiskunnallisten odotusten mukaisesti. Lisäksi ne pyrkivät vahvistamaan yritysten ja niiden toimintaympäristön muodostavan yhteiskunnan välistä luottamusta, edistämään kansainvälisille sijoituksille suotuisaa ilmapiiriä ja lisäämään monikansallisten yritysten panosta kestävästä kehityksestä edistämiseksi.

OECD:n toimintaohjeita ei ole varsinaisesti jäsennetty kestävästä kehityksestä kolmi- jaon mukaisesti, mutta sekä taloudellinen, ympäristöön liittyvä että sosiaalinen ulottuvuus on niissä mukana. Toimintaohjeet liittyvät yritystoimintaa koskevien tietojen ilmoittamiseen ja niiden laatuun, työelämän suhteisiin, ympäristönsuojeluun, kuluttajansuojakysymyksiin, lahjonnan torjuntaan ja kilpailuperiaatteisiin, verotukseen sekä teknologian siirtoon³.

Toimintaohjeet perustuvat vapaaehtoisuuteen, mutta valtiot seuraavat niiden noudattamista. Ohjeilla on myös työntekijä- ja kansalaisjärjestöjen tuki. OECD:n julkituksen hyväksyneiden maiden tulee perustaa kansallisia yhteyselimiä (National Contact Points), jotka pyrkivät eri tavoin edistämään ohjeiden soveltamista ja niiden vaikuttavuutta. Suomessa kansallisena yhteyselimenä toimii kauppa- ja teollisuusministeriön yhteydessä hallituksen, elinkeinoelämän, ammattijärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen edustajista koottu kansainvälisen sijoitustoiminnan ja monikansallisten yritysten neuvottelukunta (MONIKA)⁴.

1.1.2 Corporate Governance -ohjeistot

Corporate governancella tarkoitetaan yritystoiminnan organisointia sidosryhmien edut huomioon ottavalla tavalla. Käsite kattaa kaikki ne ohjaus- ja valvontatoimet, joiden avulla erityisesti osakkeenomistajat pyrkivät varmistamaan sijoituksilleen parhaan mahdollisen tuoton. Suoraa suomalaista käännöstä corporate governance -termistä ei ole, mutta mahdollisia käännöksiä ovat muun muassa yrityksen hallinnointi tai yrityksen johtamis- ja valvontajärjestelmä sekä hyvä hallintotapa⁵.

OECD:n Corporate Governance -ohjeisto julkaistiin OECD:n ministerineuvoston toimesta toukokuussa 1999. Ohjeiston tavoitteena on koota yhteen yritystoiminnan läpinäkyvyyttä edistävän hyvän hallintotavan periaatteet. Ohjeisto on kansainväli-

---

3 MONIKA (2001): OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (Vuoden 2002 tarkistus).

4 <http://www.ktm.fi>

5 Kairinen, Tiina (2002): Corporate Governance -selvitys.

nen, mutta kansalliset erot yritysten organisaatioissa ja hallintomallissa ovat sen puitteissa mahdollisia. OECD on aloittanut Corporate Governance -ohjeiston päivittämisen. Luonnos uusiksi ohjeiksi lähetettiin lausuntokierrokselle tammikuussa 2004. Uusi ohjeisto korostaa sidosryhmien roolia yritystoiminnan pitkän aikavälin menestymisessä.

Ohjeiston kehittämisen taustalla on näkemys, jonka mukaan yritysten hyvä hallintotapa auttaa varmistamaan, että yritykset huomioivat toiminnassaan laajasti eri sidosryhmätahonsa ja yhteisöt, joissa ne toimivat. Yritysten hallitusten nähdään olevan vastuussa toiminnastaan ensisijaisesti omistajille. Tämän katsotaan edistävän yrityksen pääomien tehokasta käyttöä ja ylläpitävän sijoittajien luottamusta yritystä kohtaan. Corporate Governance -ohjeistossa esitettyjä tavoitteita tukevia muita OECD:n aloitteita ovat muun muassa OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (OECD Guidelines for Multinational Enterprises, ks. edellä) sekä kansainvälisissä transaktioissa tapahtuvan lahjonnan vastainen sopimus (Convention on Combating Bribery in International Business Transactions.)⁶

OECD:n Corporate Governance -ohjeistoa voidaan käyttää kansallisten käytäntöjen tehokkuuden arvioimisessa sekä yksityisten yritysten hallintomenettelytapojen kehittämisessä. Ohjeisto on suunnattu ohjaamaan jäsenmaiden lainsäädäntötyötä koskien pörssiyrityksiä, mutta sitä voivat hyödyntää myös yksityiset ja julkisyhteisöjen omistamat yritykset ja liikelaitokset.

OECD:n Corporate Governance -ohjeisto keskittyy yrityshallinnon ongelmiin, jotka voivat aiheutua yhtiön hallinnon ja omistuksen hajauttamisesta eri tahoille. Muita hallintoon liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi yhteiskuntasuhde- ja ympäristöasioita, käsitellään tarkemmin muissa OECD:n yrityksille suunnatuissa ohjeistuksissa (mm. OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille).

Corporate Governance -ohjeisto jakaantuu viiteen osa-alueeseen: 1) osakkeenomistajien oikeudet 2) osakkeenomistajien tasapuolinen kohtelu 3) tietojen julkistaminen ja läpinäkyvyys, 4) sidosryhmien roolit ja 5) hallituksen vastuut ja velvollisuudet. Periaatteiden kuvauksen lisäksi ohjeistossa annetaan ohjeita ja esimerkkejä ohjeiden soveltamisesta.

Corporate Governance -ohjeiston soveltaminen on yhtiöille vapaaehtoista. Ohjeiston soveltaminen ei edellytä julkista ilmoitusta ohjeiston käytöstä eikä siihen liity suoraa rankaisukäytäntöä ohjeiston vastaisesta toiminnasta. Tavoitteena on, että valtiot sisällyttävät tarpeidensa mukaan ohjeiston periaatteet osaksi yhtiölainsä-

---

6 <http://www.oecd.org>: OECD Guidelines on Corporate Governance

däntöään. Suomessa kauppa- ja teollisuusministeriö on julkaissut vuonna 2000 oman suosituksensa Corporate Governance -kysymysten käsittelystä valtionyhtiöissä ja valtion osakkuusyhtiöissä. Lisäksi Rahoitustarkastus (RATA) on julkaissut oman standardinsa, joka käsittelee sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan keskeisiä periaatteita sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä RATA:n valvottavissa yrityksissä.

Helsingin Pörssi (HEX), Keskuskauppakamari sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ovat joulukuussa 2003 julkistaneet uudistetut Corporate Governance -suosituksensa pörssiyhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä. Suositus tulee voimaan 1.4.2004. Suosituksen tavoitteena on listayhtiöiden toimintatapojen yhtenäistäminen, toiminnan läpinäkyvyyden parantaminen, sijoittajille ja osakkeenomistajille annettavan tiedon yhtenäistäminen sekä tiedonkulun tehostaminen. Suositus listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä on tarkoitettu Helsingin Pörssissä listattujen yhtiöiden noudatettavaksi, ja se täydentää lakisääteisiä menettelytapoja. Helsingin Pörssi on sääntöjensä nojalla ottanut suosituksen osaksi listayhtiöitä koskevaa sääntelyään.

Suosituksen keskeisimmät kohdat liittyvät hallituksen jäsenten riippumattomuuteen, heidän palkitsemisensa avoimuuteen ja hallituksen työskentelyn tehostamiseen muun muassa valiokuntia perustamalla. Myös toimitusjohtajan palkitsemisen ja muiden häntä koskevien sopimusehtojen osalta suositellaan läpinäkyvää menettelyä. Suositus käsittelee lisäksi muun muassa seuraavia seikkoja: yhtiökokouksen järjestäminen, hallituksen toiminta, hallituksen jäsenten valinta, lukumäärä ja toimikausi, hallinnointi- ja ohjausjärjestelmiä koskevien tietojen esittäminen ja sisäinen valvonta sekä riskienhallinta ja sisäinen tarkastus. Suositus on laadittu noudatettavaksi niin sanotun Comply or Explain –periaatteen mukaisesti siten, että yhtiön tulee noudattaa suositusta kokonaisuudessaan. Mikäli yhtiöllä on perusteltu syy poiketa suosituksesta, yhtiön pitää ilmoittaa poikkeamisesta ja sen syystä.

HEX:iin listattuja yhtiöitä, joita siis edellä mainitut suositukset sitovat Helsingin Pörssin sääntelyn kautta, oli vuoden 2003 lopulla 123. Lisäksi RATA:n pakollisten sisäistä valvontaa koskevien standardien piirissä olevia rahoitusalan yhtiöitä on Suomessa noin 500.

1.1.3 YK:n Global Compact

Yhdistyneiden kansakuntien Global Compact – aloite sai alkunsa YK:n pääsihteerin Kofi Annanin esityksestä Maailman talousfoorumissa Davosissa tammikuussa 1999. Global Compact on vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen tähtäävä aloi-

te. Sen tavoitteena on koota yrityksistä, YK:n organisaatioista ja kansalaisjärjestöistä verkosto, joka toimii yhteistyössä yhteiskunnallisesti kestävänsä kansainvälisen talouden edistämiseksi.

Hankkeeseen osallistuvat yritykset ilmoittavat julkisesti tukevansa yhdeksää ihmisoikeuksia, työoloja ja ympäristöä koskevaa eettistä periaatetta ja sisällyttävänsä nämä osaksi yrityksen johtamista, strategiaa ja päätöksentekoa. Aloitteeseen sitoutuneen yrityksen tulee lisäksi raportoida vuosittain, miten se toteuttaa toimintansa Global Compactin periaatteita ja miten se on kehittänyt toimintaansa niiden mukaisesti⁷.

Global Compactin taustalla on kolme keskeistä kansainvälistä asiakirjaa tai sopimusta: YK:n ihmisoikeuksien julistus, ILO:n työelämää koskevat periaatteet sekä niin sanottu Rion julistus. Global Compactin yhdeksässä periaatteessa yrityksiä ja kehoitetaan

1. Tukemaan ja kunnioittamaan ihmisoikeuksia omilla vaikutusalueillaan.
2. Varmistamaan, että niiden omat yritykset eivät ole osasyllisiä ihmisoikeusrikkomuksiin.
3. Vaalimaan yhdistymisvapautta ja tukemaan työehtosopimusneuvotteluoikeuden tunnustamista.
4. Sitoutumaan pakkotyön ja pakollisen työn muotojen poistamiseen.
5. Tukemaan lapsityövoiman käytön kieltoa.
6. Kannattamaan syrjinnän poistamista työhönoton ja ammatinharjoittamisen yhteydessä.
7. Tukemaan varovaisuusperiaatetta ympäristöasioissa.
8. Tekemään aloitteita, jotka edistävät vastuullisempaa suhtautumista ympäristöön.
9. Kannustamaan ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä ja levittämistä.

Global Compact perustuu yritysten vapaaehtoisuuteen, eikä periaatteiden rikkomiseen liity suoraa rankaisukäytäntöä. Global Compact korostaakin, ettei se korvaa normisääntelyn tarvetta, standardeja tai toiminnan muita sääntöjä.

---

7 <http://www.globalcompact.org>

Global Compactin omien tilastojen mukaan aloitteen allekirjoittaneita yrityksiä on kansainvälisesti kaikkiaan 1184 (joulukuu 2003). Suomalaisia allekirjoittaneita yrityksiä on tilaston mukaan yhteensä viisi (Metsäliitto ryhmä, Nokia, Stora Enso, UPM-Kymmene ja Business Arena).

1.1.4 EU:n sidosryhmäfoorumi (European Multi Stakeholder Forum on Corporate Social Responsibility)

EU:n komissio julkaisi heinäkuussa 2001 luonnoksen eli vihreän kirjan siitä, miten yritysten yhteiskuntavastuun kantamista voitaisiin edistää. Vuotta myöhemmin se julkaisi tiedonannon ”Yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen” (KOM(2002)347). Tiedonanto on tarkoitettu muun muassa yrityksille, elinkeinoelämän ja kuluttajien järjestöille sekä työmarkkinaosapuolille EU-maissa.

Tiedonannon mukaan edistettäessä yritysten yhteiskunnallista vastuuta kansainvälisellä tasolla perustaksi tulisi ottaa olemassa olevat kansainväliset ohjeistot ja aloitteet (mm. OECD:n ohjeet monikansallisille yrityksille, ILO:n työelämän peruseriaatteen ja yleissopimukset sekä YK:n Global Compact.). Komission mukaan EU:n tasolla on tarpeen luoda yhtenäiset periaatteet ja tulkinta kansainvälisten aloitteiden ja työkalujen käytöstä.

EU:n sidosryhmien välinen foorumi (European Multi Stakeholder Forum on Corporate Social Responsibility) perustettiin syksyllä 2002 vihreän kirjan ja tiedonannon ehdotuksen mukaisesti. Foorumi pyrkii luomaan EU:n yhteisen lähestymistavan yritysten yhteiskunnallisen vastuun edistämiseen sekä kartoittamaan, missä asioissa tarvitaan lisätoimia. Foorumin pääteemoja on neljä: tietoisuuden tason parantaminen, yhteiskuntavastuu pk-yrityksissä, yhteiskuntavastuun käytännöt ja työkalut sekä yhteiskuntavastuun kehittäminen⁸.

Foorumi koostuu vuosittaisista korkean tason tapaamisista sekä erillisiä aihealueita käsittelevistä ”pyöreän pöydän” keskusteluista. Foorumin tavoitteena on esittää yhteenveto keskusteluista ja tuloksista keväällä 2004. Valkoinen kirja yhteiskuntavastuun edistämisestä julkaistaneen lokakuussa 2004.

Foorumin puheenjohtajana toimii EU:n komissio ja jäsenenä on työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä, liike-elämän edustajia (mm. World Business Council for Sus-

---

8 http://forum.europa.eu.int/irc/empl/csr_eu_multi_stakeholder_forum/info/data/en/csr%20ems%20forum.htm

tainable Development) sekä kansalaisjärjestöjä (mm. kuluttaja-, ihmisoikeus- ja ympäristöjärjestöjä). Osallistumisesta kiinnostuneet muut tahot voivat osallistua foorumin toimintaan näiden jäsenten kautta.

1.1.5 Global Reporting Initiative (GRI) -raportointiohjeisto

Global Reporting Initiative (GRI) on kansainvälinen aloite, jonka tehtävänä on luoda yleisesti hyväksytty toimintamalli yritysten ja muiden organisaatioiden yhteiskuntavastuun raportoinnille. GRI-ohjeiston kehitystyö alkoi vuonna 1997 YK:n ympäristöohjelman (UNEP) ja Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES) -järjestön toimesta. GRI-organisaation tavoitteena on alusta lähtien ollut kehittyä yhteiskuntavastuun raportointia maailmanlaajuisesti ohjaavaksi riippumattomaksi instituutioksi. Tämä tavoite toteutui syyskuussa 2002, jolloin GRI:n pysyvä sihteeristö aloitti toimintansa Amsterdamissa. Nykyään Global Reporting Initiative on säätiö, jonka toimintaa rahoittavat Alankomaiden hallitus, UNEP, useat yksityiset säätiöt sekä niin sanottuun Charter Groupiin kuuluvat organisaatiot. Charter Group tukee GRI-organisaatiota paitsi taloudellisesti, myös osallistumalla GRI-ohjeiston kehittämistä ohjaavaan sidosryhmävuorovaikutusprosessiin⁹. Vuoden 2004 alussa Charter Groupissa oli mukana 27 organisaatiota¹⁰.

GRI-ohjeisto on kansainvälisesti tunnustettu yhteiskuntavastuun keskeisenä työvälineenä useissa yhteyksissä:

- Johannesburgin 2002 kestävän kehityksen huippukokouksen toimeenpanoraportissa¹¹
- YK:n Global Compact -aloitteen yhteydessä
- EU:n parlamentin mietinnössä yritysten yhteiskuntavastuusta¹² ja EU:n komission tulkitsevassa tiedonannossa¹³

---

9 Niskala, Mikael ja Tarna, Kaisa (2003): Yhteiskuntavastuun raportointi.

10 <http://www.globalreporting.org>

11 United Nations (2002): Article 18, Plan of Implementation Report of the World Summit on Sustainable Development, September 2002.

12 A5-0159/2002

13 EU-komission tiedonanto 2.7.2002: Yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen.

- Alankomaiden, Australian, Iso-Britannian, Kanadan ja Ranskan hallitusten työssä

GRI-ohjeiston kehittäminen on edennyt prosessiluonteisesti, ja jokaisessa vaiheessa on pyritty keräämään mahdollisimman kattava palaute niin asiantuntijoiden kuin raportoivien organisaatioidenkin taholta. Ensimmäinen versio GRI-ohjeesta julkistettiin maaliskuussa 1999. Se yhdisti aikaisemmat yhteiskuntavastuun eri osa-alueita, erityisesti ympäristöraportointia, koskevat erilaiset ohjeistot ja suositukset yhdeksi toimintamalliksi. Yrityksiltä ja muilta sidosryhmiltä saadun palautteen perusteella julkaistiin seuraava versio GRI-ohjeistosta kesäkuussa 2000. Tähän versioon tulivat mukaan myös yhteiskuntavastuuraportointia ohjaavat raportointiperiaatteet, jotka perustuvat paljolti tilinpäätösraportoinnissa kehitettyihin ja vakiintuneisiin käytäntöihin. Samaan aikaan yhteiskuntavastuun tunnusluvut alkoivat saada aikaisempaa konkreettisemmän muodon ja erityisesti ympäristövastuun tunnusluvut alkoivat vakiintua. Vuoden 2001 aikana GRI-ohjeistoa kehitettiin edelleen erityisesti yhteiskuntavastuun tunnuslukujen osalta. Työn tuloksena päivitetty versio ohjeistosta julkistettiin Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksessa syyskuussa 2002.

GRI:n tavoitteena on 1) kehittää yhteiskuntavastuuraportoinnin käytäntöjä tilinpäätösraportointia vastaavalle tasolle, 2) edistää kaikille organisaatioille yhteisten yhteiskuntavastuun tunnuslukujen ja toimialakohtaisten tunnuslukujen käyttöönottoa ja 3) ohjata yhteiskuntavastuuraportoinnin käytäntöjen kehittymistä ja antaa yksityiskohtaisia ohjeita tulkinnanvaraisissa kysymyksissä.

GRI-ohjeisto antaa suuntaviivat yrityksen yhteiskuntavastuun raportoinnille. Se korostaa niitä asioita, joita eri sidosryhmät ovat pitäneet tärkeinä raportoitaessa yhteiskuntavastuusta yritystasolla. GRI-ohjeisto tulee kuitenkin nähdä ennen kaikkea mallina, jonka avulla yritykset voivat lähteä kehittämään yhteiskuntavastuuraportointia omista lähtökohdistaan.

Global Reporting Initiativen keskeisin työväline on tällä hetkellä raportointiohjeisto. Se sisältää ohjeet yritystason yhteiskuntavastuuraportoinnista, johon sisältyvät raportointiperiaatteet, yhtenäinen raporttirakenne ja yleisesti hyväksytyt yhteiskuntavastuun tunnusluvut sekä yhteiskuntavastuuraporttien varmentamiseen liittyvät ohjeet¹⁴.

Jatkossa GRI tulee kehittämään ohjeistoa eri toimialojen yhteiskuntavastuuraportoinnin erityispiirteet huomioiden. Vuoden 2004 alkuun mennessä ensimmäiset

---

14 Niskala, Mikael ja Tarna, Kaisa (2003): Yhteiskuntavastuun raportointi.

versiot toimialakohtaisista raportointiohjeista on laadittu auto- ja kaivosteollisuuden, matkanjärjestäjille, rahoituslalle ja telekommunikaatioalalle. GRI tulee julkaisemaan ensimmäisen version julkisen sektorin raportointiohjeesta vuoden 2004 lopussa. GRI on myös kehittämässä teknisiä laskentaohjeita yhteiskuntavastuun tunnuslukujen määrittämiseksi. Teknisiä laskentaohjeita on laadittu ympäristöasioissa energiaan ja veteen liittyvien tunnuslukujen raportointiin sekä sosiaalisen vastuun alueella lapsityövoimaa koskevien asioiden raportointiin. Seuraavaksi GRI tulee julkaisemaan terveys- ja turvallisuusindikaattoreita koskevan laskentaohjeen. Tämän lisäksi GRI tulee antamaan raportointiohjeita tiettyjä raportoijia koskeviin erityiskysymyksiin. Ensimmäinen tällainen ohje koskee HIV/AIDS-kysymysten raportointia. Se on eteläafrikkalaisten yritysten laatima.

Vaikka GRI-ohjeisto on kehitetty suurten, globaalisti toimivien yritysten tarpeita silmällä pitäen, se tarjoaa melko vapaasti sovellettavan mallin hyvin erikokoisten ja erilaisten organisaatioiden yhteiskuntavastuun raportoinnille. Vuoden 2004 alussa 392 organisaatiota 33 eri maasta on laatinut GRI-ohjeistoa soveltavan raportin¹⁵. On kuitenkin huomattava, että todellisuudessa GRI-raportoijien kokonaismäärä on suurempi, sillä nykyisellään tilastointi perustuu yksinomaan yritysten omaan ilmoitukseen. Suomessa GRI-raportoijia on 15¹⁶: Alko, Helsingin Vesi, Kesko, Metso, Nokia, Paulig, Proventia Group, Sampo, Senaatti-kiinteistöt, Stora Enso, Teollisuuden Voima, Turun vesilaitos, UPM-Kymmene, Vantaan Energia ja Wärtsilä.

1.2 Keskeisten kansainvälisten ohjeistojen välinen suhde

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ja GRI-ohjeisto

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ovat ainutlaatuiset kestävän kehityksen ohjeistojen joukossa siinä mielessä, että niillä on jäsenmaiden hallituksen hyväksyntä ja tuki. Lisäksi ne ovat ainoat ohjeet, jotka on suoraan suunnattu monikansallisille yrityksille. Tästä huolimatta OECD:n ohjeissa on monia yhtymäkohtia muun muassa GRI-ohjeistoon. Molemmat ohjeistot sisältävät taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävän kehityksen, niiden katsotaan olevan käyttökelpoisia globaalilla tasolla, niiden kehittämiseen on osallistunut useita sidosryhmiä ja ne on tarkoitettu vapaaehtoiseen käyttöön.

---

15 <http://www.globalreporting.org>

16 Proventia Solutionsin keräämien tietojen mukaan (6.1.2004)

OECD:n ohjeissa ei suoraan oteta kantaa siihen, miten yritysten tulisi arvioida ja raportoida toimintansa vastaavuutta siinä esitettyjen periaatteiden kanssa. GRI-ohjeisto voidaankin osittain nähdä OECD:n ohjeita täydentävänä mallina, jonka avulla yrityksen on mahdollista kuvata suorituskykyään myös OECD:n suositusten alueella.

GRI on julkaissut yhteenvedon, jossa kuvataan raportointiohjeiston ja OECD:n toimintaohjeiden välistä synergiaa¹⁷. Yhteenvedo sisältää myös kokoavan taulukon, jossa on esitetty OECD:n ohjeita vastaavat GRI:n avaintunnusluvut ja muut tiedot. Seuraavassa kuvataan GRI:n listaamia yhtymäkohtia OECD:n ohjeiden kanssa.

Vaikka GRI on itsenäinen, kansainvälinen instituutio, sillä voi olla vaikutusta valtioiden menettelytapojen muodostumiseen. GRI-raportointiohjeisto ottaa huomioon hallitustenväliset ohjeet ja sopimukset, kuten OECD:n ohjeet monikansallisille yrityksille, OECD:n lahjonnan kieltoa koskevan sopimuksen ja Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimukset. Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksessa hallitukset ovat myös antaneet tukensa GRI:n kaltaisille vapaaehtoisuuteen perustuville aloitteille kestävän kehityksen edistämiseksi.

GRI voi vaikuttaa OECD:n ohjeiden tunnettuuteen ja toimintaperiaatteiden soveltamiseen muidenkin kuin monikansallisten yritysten joukossa. Erityisesti tämä synergia voisi GRI:n mukaan näkyä pk-yritysten kohdalla, joille GRI-ohjeisto on myös suunnattu. Sekä GRI-raportoijat että raporttien lukijat ovat todennäköisesti kiinnostuneita siitä, miten OECD:n toimintaohjeet on yrityksissä huomioitu.

GRI tarjoaa raportointimallin, joka on yleisesti hyväksytty ja joka näin ollen edistää läpinäkyvyyttä, luottamusta ja eri tahojen välistä kommunikointia koskien kestävään kehitykseen liittyviä kysymyksiä. Nämä elementit ovat olennaisia markkinoiden terveen toiminnan kannalta.

Vaikka vastaavuutta GRI-raportointiohjeiston ja OECD:n toimintaohjeiden välillä ei löydy kaikilla alueilla, on ohjeistoissa suoriakin yhteyksiä. Esimerkiksi OECD:n lahjontaa ja verotusta koskevia suosituksia voidaan katsoa raportoitavan GRI:n lahjontaa ja korruptiota koskevia avaintunnuslukuja esittämällä.

GRI on julkaissut www-sivuillaan lyhyet yhteenvedot raportointiohjeiston ja keskeisten yhteiskuntavastuun aloitteiden ja ohjeistojen yhteyksistä. Taulukossa 2 on

---

17 GRI (2003): Synergies between the OECD Guidelines for Multinational Enterprises (MNE's) and the GRI 2002 Sustainability Reporting Guidelines.

esitetty yhteenveto GRI-ohjeistosta ja OECD:n toimintaohjeista monikansallisille yrityksille.

Taulukko 2. Yhteenveto GRI-ohjeistosta ja OECD:n toimintaohjeista monikansallisille yrityksille

	GRI	OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille
Tavoite	Nostaa yleisesti hyväksytyyn raportointiviitekehityksen avulla ympäristö-, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten raportointi tavanomaiseksi käytännöksi, joka noudattaa vertailukelpoisuuden periaatetta	Edistää yritysten vastuullisuutta, vahvistaa hallitusten ja monikansallisten yritysten yhteistyötä sekä monikansallisten yritysten sitoutumista kestävään kehitykseen
Hallinnointi	Sidosryhmien edustajista koottu hallitus, teknisten asiantuntijoiden ja sidosryhmien johtokunnat	Kansainvälisen sijoitustoiminnan ja monikansallisten yritysten neuvottelukunta (CIME), joka työskentelee Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) alaisuudessa
Sisältö	Taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristösuorituskyky, julkinen raportointi	Työelämän suhteet, ympäristönsuojelu, korruptio, hyvät toimintatavat, teknologian siirto
Osallistujat	Yritykset, YK, työmarkkina-, ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöt, tilintarkastajien ja elinkeinoelämän edustajien järjestöt, hallitukset	OECD:n henkilöstö, liike-elämä, työmarkkinajärjestöjen edustajat, kansalaisjärjestöt, ei-jäsenmaiden hallitukset
Rahoitus	Säätiöt, yritykset, Alankomaiden hallitus	30 jäsenmaan hallitukset
Julkistettu	1997	1976, uudistettu 2000
Suurimmat erot	OECD:n ohjeet perustuvat toimintaperiaatteisiin, kun taas GRI on raportoinnin viitekehys, joka perustuu raportointiperiaatteisiin, sisältöön ja tunnuslukuihin	
Suurimmat yhtäläisyydet	Vapaaehtoisia aloitteita, jotka tarjoavat yrityksille välineitä omien ympäristövaikutustensa kommunikointiin	
Yhteys	GRI-ohjeisto tarjoaa työvälineen, jolla monikansallisten yritysten toimia voidaan arvioida OECD:n ohjeita vasten	

YK:n Global Compact ja GRI-ohjeisto

Kuten edellä on todettu, YK:n Global Compact -aloite edellyttää yrityksiltä vuosittaista raportointia siitä, miten yritys toteuttaa toiminnassaan aloitteen periaatteita ja miten se on kehittänyt toimintaansa niiden mukaisesti. Yritysten raportoinnin helpottamiseksi on Global Compactin [www-sivuilla](http://www.globalcompact.org) julkaistu yhteenveto aloitteen ja GRI-raportointiohjeiston avainindikaattoreiden vastaavuudesta. Global Compactin taustaorganisaation kanta on, että GRI-raportointiohjeisto soveltuu hyvin aloitteeseen sitoutuneiden yritysten raportointimalliksi.

Global Compactin kolme asiakokonaisuutta, joihin sen yhdeksän periaatetta liittyvät, ovat ihmisoikeudet, työntekijöiden oikeudet ja ympäristönsuojelu. Yhteenvedossa on eritelty ne GRI-avaintunnusluvut, jotka soveltuvat kutakin periaatetta koskevaan raportointiin. Global Compactin ihmisoikeuksia koskevat periaatteet vastaavat GRI:n ihmisoikeuksia koskevia avaintunnuslukuja. Aloitteen työntekijöiden oikeuksia koskevat periaatteet puolestaan vastaavat GRI:n ihmisoikeuksia koskevia avaintunnuslukuja sekä työehtoihin ja työskentelyolosuhteisiin liittyviä avaintunnuslukuja. Ympäristönsuojelua koskevien periaatteiden raportointiin soveltuvat GRI:n ympäristöavaintunnusluvut¹⁸. Taulukossa 3 on esitetty GRI:n [www-sivuilta](http://www.globalcompact.org) löytyvä yhteenveto GRI-ohjeistosta ja YK:n Global Compact -aloitteesta.

---

18 <http://www.globalreporting.org>: The UN Global Compact principles and selected 2002 GRI Sustainability Reporting Guidelines core performance indicators.

Taulukko 3. Yhteenveto GRI-ohjeistosta ja YK:n Global Compact -aloitteesta

	GRI	Global Compact
Tavoite	Nostaa yleisesti hyväksytyn raportointiviitekehityksen avulla ympäristö-, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten raportointi tavanomaiseksi käytännöksi, joka noudattaa vertailukelpoisuuden periaatetta	Kestävän kehityksen sosiaalisen ja ympäristöluottavuuden tukeminen globaalissa taloudessa siten, että globalisaatio hyödyttää kaikkia ja perustuu yleisesti hyväksytyihin periaatteisiin
Hallinnointi	Sidosryhmien edustajista koottu hallitus, teknisten asiantuntijoiden ja sidosryhmien johtokunnat	YK:n pääsihteerin toimisto, Global Issues -verkosto, YK:n ympäristöohjelma, ILO, YK:n ihmisoikeuskomissarin toimisto, YK:n kehitysohjelma
Sisältö	Taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristösuorituskyky, julkinen raportointi	Yritysten toimintaperiaatteet: ihmisoikeudet, työelämän suhteet, ympäristö
Osallistujat	Yritykset, YK, työmarkkina-, ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöt, tilintarkastajien ja elinkeinoelämän edustajien järjestöt, hallitukset	Osallistuvat yritykset, ammattiyhdistysliike, kansalaisjärjestöt
Rahoitus	Säätiöt, yritykset, Alankomaiden hallitus	Vapaaehtoiset säätiöiden ja hallitusten lahjoitukset
Julkistettu	1997	1999
Suurimmat erot	Global Compact perustuu toimintaperiaatteisiin, kun taas GRI on raportoinnin viitekehys, joka perustuu raportointiperiaatteisiin, sisältöön ja tunnuslukuihin	
Suurimmat yhtäläisyydet	Vapaaehtoisia YK:n tukemia aloitteita, jotka pyrkivät edistämään yritysten vastuullisuutta ja tilivelvollisuutta	
Yhteys	GRI-ohjeisto tarjoaa työvälineen, jolla Global Compactiin sitoutuneet yritykset voivat raportoida toiminnastaan CG:n periaatteita vasten	

1.3 Yhteiskuntavastuuta koskevat keskeiset sidosryhmäaloitteet

Erilaisten kansainvälisten säädösten ja niiden takana olevien tahojen lisäksi yhteiskuntavastuun kentällä toimii monia yritysten erilaisten sidosryhmien yhteenliittymiä ja muita yhteiskunnallisia toimijoita. Näitä ovat muun muassa elinkeinoelämän omat järjestöt, sijoittajamaailma sekä ammattiyhdistysliike ja kansalaisjärjestöt. Suomessa eri tahot ovat myös organisoineet yhteiskuntavastuun keskustelufoorumin (Eettinen foorumi), jonka tarkoituksena on edistää vuorovaikutusta yritysten,

kuluttajien ja eri järjestöjen välillä¹⁹. Seuraavassa käsitellään lyhyesti edellä mainittujen tahojen odotuksia, aloitteita ja suosituksia yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyen.

Monet yritykset ovat laatineet itselleen toimintaohjeita (codes of conduct) yhteiskuntavastuun alueelle. Myös monet elinkeinoelämän järjestöt ovat laatineet yritysten tueksi hyvän käyttäytymisen periaatteita ja ohjelmia. Muun muassa Kansainvälinen työnantajajärjestö (IOE), ja Suomessa Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto (TT) sekä muutamat toimialajärjestöt ovat julkaisseet kannanottoja, toiminta-periaatteita ja ohjelmia koskien yritysten yhteiskuntavastuuta. Lisäksi noin 165 suuryrityksen muodostama järjestö World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) on julkaissut useita yritysten yhteiskuntavastuuta yleisellä tasolla käsitteleviä julkaisuja.

Kansainvälinen kauppakamari (ICC) julkaisi vuonna 1991 Elinkeinoelämän peruskirjan kestävän kehityksen edistämiseksi (Business Charter for Sustainable Development). Uudistettu versio peruskirjasta julkaistiin vuonna 1996. ICC:n peruskirja sisältää hyvän ympäristöjohtamisen periaatteet. Näin ollen se koskee yhteiskuntavastuun osa-alueista vain ekologisesti kestävästä kehityksestä. 16 periaatetta sisältävä peruskirja muodostaa monen yrityksen ympäristöjohtamisen perustan. Peruskirjan tavoitteena on auttaa yrityksiä täyttämään sitoumuksensa hoitaa ja suojella ympäristöä kokonaisvaltaisesti kansallisten ja kansainvälisten ympäristöjohtamisen standardien ja ohjeiden mukaisesti. Peruskirjan periaatteet koskevat muun muassa ympäristöjohtamisen kattavuutta, työntekijöiden koulutusta, ympäristövaikutusten arviointia, tuotteita ja palveluita, tutkimusta, urakoitsijoita ja tavarantoimittajia, teknologian siirtoa sekä ohjeiden noudattamista ja raportointia²⁰. Kansainvälinen kauppakamari on myös vuonna 2002 julkaissut kannanoton yritysten yhteiskuntavastuusta²¹. Ympäristövastuun ohella siinä korostuvat yritystoiminnan sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset.

Suomessa keskuskauppakamari koordinoi vastuullista tuontikauppaa edistävän verkoston työtä. Verkostossa on mukana teollisuusyrityksiä ja kaupan alan yrityksiä²². Yritykset ovat sopineet vastuullisen tuontikaupan periaatteista ja sitoutuneet

---

19 <http://www.eettinenfoorumi.org>

20 <http://www.ice.fin>: Elinkeinoelämän peruskirja kestävän kehityksen edistämiseksi

21 <http://www.icefin.fi>: Business in society: Making a positive and responsible impact

22 Helmikuussa 2004 verkostossa olivat jäseninä Amo Oy, Berner Oy, Inex Partners Oy, Kesko Oyj, Ketjuetu Oy T&E, Kir-Fix Oy, Montra Oy, Nanso Oy, Pierre Cavallo Oy, Scanman Oy, Sidoste Oy, Stockmann Oyj Abp, Thomart Oy, Tuko Logistics Oy, Virke Oy ja Vogue Group Oy

noudattamaan näitä periaatteita omassa yritystoiminnassaan. Tavoitteena on vaikuttaa tavarantoimittaja- ja alihankkijayritysten työolojen kehittämiseen. Periaatteet kieltävät pakkotyön, lapsityövoiman käytön sekä työntekijöiden syrjinnän esimerkiksi rodun tai sukupuolen perusteella. Lisäksi periaatteisiin on kirjattu työntekijöiden oikeus turvallisiin työoloihin, riittävään palkkaan ja kohtuullisiin työaikoihin. Lähtökohtana ovat YK:n ihmisoikeuksien julistus ja yleissopimus lapsen oikeuksista sekä Kansainvälisen Työjärjestön ILO:n yleissopimus työelämän periaatteista ja oikeuksista.

Yrityksmaailman kannalta merkittävä vastuulliseen toimintaan liittyvä kannustin on rahoitusmaailman viime aikoina osoittama mielenkiinto yritysten yhteiskuntavastuuta kohtaan. Esimerkkejä tästä ovat yhteiskuntavastuun pörssi-indeksit, kuten Dow Jones Sustainability Index, Domini Social Index sekä FTSE4Good. Näihin indekseihin valitaan mukaan yrityksiä, jotka indeksien taustalla olevien kriteerien perusteella edustavat omilla toimialoillaan parhaita käytäntöjä yhteiskuntavastuun eri osa-alueilla. Kyseisiä indeksejä käyttävät omissa sijoituspäätöksissään pääasiassa niin sanotut eettiset sijoittajat ja kasvavassa määrin myös eläkerahastot eri maissa. Joissakin maissa on jo olemassa eläkerahastojen sijoitusperiaatteiden julkisuutta ja yhteiskuntavastuun huomioimista sijoituskriteereissä koskevaa lainsäädäntöä. Rahoituslaitokset arvioivat taloudellisten riskien ohella ympäristöön liittyviä ja sosiaalisia riskejä lainapäätöksiä tehdessään. Suomessa myös evankelis-luterilainen kirkko on laatinut sijoitustoiminnalleen eettiset periaatteet²³.

Ammattiyhdistysliikkeen vaatimukset painottuvat henkilöstön työehtoihin ja –olosuhteisiin sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Ammattiyhdistysliike on niin Suomessa kuin kansainvälisestikin vaatinut ympäristö- ja työelämän velvoitteiden parempaa noudattamista kehitysmaissa. Esimerkiksi Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskus SASK on teettänyt tutkimukset Nokian Brasilian Manauksessa sijaitsevan matkapuhelintehtaan sekä Metson Vereenigingissä Etelä-Afrikassa sijaitsevan konepaja- ja valimoyksikön henkilöstön oikeuksista ja työoloista. Arviointikriteerinä molemmissa tutkimuksissa käytettiin ILO:n työelämän peruseriaatteita. Molemmat suomalaisyhtiöt selvisivät tutkimuksesta puhtain paperein²⁴. Työntekijöiden kansainvälinen järjestö ICFTU (International Confederation of Free Trade Unions) on laatinut käyttäytymissääntömallin työelämän oi-

---

23 <http://www.evl.fi>

24 <http://www.sask.fi>

keuksien noudattamisesta yrityksissä²⁵. Lisäksi kansainväliset ammattiliitot ovat antaneet kannanoton kestävän kehityksen toteuttamisesta yrityksissä²⁶.

Kansalaisjärjestöt pyrkivät vaikuttamaan yritysten toimintaan paitsi suoraan, myös muiden sidosryhmien kautta. Informaatioteknologian kehitys on tuonut kansalaisjärjestöjen ulottuville aikaisempaa enemmän yksityiskohtaista tietoa yrityksestä. Se on myös helpottanut niiden oman toiminnan koordinoitua ja tehostanut niiden viestintää. Yritysten toiminnasta kiinnostuneita kansalaisjärjestöjä toimii aktiivisesti niin ympäristönsuojelun, kuluttajakysymysten, kehityskausien, kehityskausien ja maailmankaupan kuin ihmisoikeuskysymystenkin saralla.

Yritysten toiminnan seuraamisen lisäksi eräät järjestöt ovat julkaisseet omia suosituksiaan yrityksille. Muun muassa Amnesty International on julkaissut ihmisoikeuksia koskevat suositukset. Suosituksillaan Amnesty pyrkii lisäämään suomalaisten ja Suomesta käsin toimivien yritysten tietoisuutta ihmisoikeuskysymyksistä sekä rohkaisemaan yrityksiä julkisesti sitoutumaan YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen ja kansainvälisen työjärjestön ILO:n työelämää koskeviin sopimuksiin. Amnesty näkee ihmisoikeuksien kunnioittamisen osana yrityksen sosiaalista vastuuta. Oman henkilöstön hyvinvoinnin lisäksi se odottaa vastuullisen yrityksen kiinnittävän huomiota ihmisoikeuksien ja hyvien työelämäkäytäntöjen toteutumiseen myös alihankkijoiden ja muiden yhteistyökumppaneiden toiminnassa.

Amnesty International suosittelee, että yrityksen ihmisoikeuspolitiikka sisältäisi tavoitteet ja toimintaohjeet ainakin seuraaville osa-alueille: työelämää koskevat oikeudet, järjestäytymisvapaus ja oikeus yhteiseen edunvalvontaan, kohtuulliset työskentelyolosuhteet, lopsityövoima, pakkotyövoima, alkuperäis- ja paikallisväestön oikeudet ja maanomistuskysymykset, turvajärjestelyt, liiketoiminta konfliktialueilla sekä tulojen jakautuminen ja korruptio²⁷.

1.4 Yhteiskuntavastuun toimintajärjestelmät

Toimintajärjestelmät pyrkivät auttamaan organisaatioita vastuullisen yritystoiminnan käytännön toteuttamisessa. Tällä hetkellä tarjolla olevat järjestelmästandardit

---

25 <http://www.icftu.org>

26 [mm.http://www.etuc.org](http://www.etuc.org)

27 Amnesty International (2003): Ihmisoikeudet ja sosiaalinen vastuu. Amnestyn suositukset yrityksille.

keskittyvät vastuullisen yritystoiminnan eri alueisiin ja erityiskysymyksiin. Kattava yhteiskuntavastuun standardia ei toistaiseksi ole olemassa.

Keskeisiä toimintajärjestelmiä koskevia standardeja ovat sosiaalisen laskentatoimen ja sidosryhmäteorian ajatuksiin perustuva AA1000-standardisarja, ympäristöjohtamiseen liittyvä ISO 14001 -standardisarja, työterveys ja turvallisuuskysymyksiä käsittelevät standardit (mm. OHSAS 18001) sekä työelämän oikeuksiin perustuva SA8000-standardi. Lisäksi voidaan mainita ISO 14001 -standardia vastaava EU:n EMAS-asetukseen perustuva EMAS-ympäristöasioiden hallintajärjestelmä, joka ei kuitenkaan ole Suomessa eikä maailmanlaajuisesti saavuttanut samaa suosiota kuin sisarstandardinsa²⁸.

AA1000 on vuonna 1999 julkaistu yritysten sosiaalisen vastuullisuuden kehittämiseen tähtäävä johtamisjärjestelmä ja standardi. Standardin tavoitteena on liittää yrityksen sidosryhmävuorovaikutus kokonaisvaltaisesti osaksi yrityksen toimintaa. AA1000:n taustalla on näkemys, jonka mukaan sidosryhmävuorovaikutuksen laatu ja kokonaisvaltaisuus, sidosryhmien odotuksiin vastaaminen ja toiminnan jatkuva kehittyminen ovat edellytyksenä yrityksen yhteiskuntavastuulliselle toiminnalle.

Standardia voidaan käyttää yhteiskuntavastuujohtamisen järjestelmän suunnitteluun, seurantaan, auditointiin ja raportointiin ja se avulla voidaan arvioida yrityksen sidosryhmävuorovaikutuksen tasoa. Standardissa ei suoraan määritellä raportoitavia aihealueita ja tunnuslukuja, vaan ainoastaan tapa, jolla organisaation tulisi raportoida. Näin ollen se osaltaan täydentää esimerkiksi GRI:n raportointiohjeistoja²⁹.

---

28 Niskala, Mikael ja Tarna, Kaisa (2003): Yhteiskuntavastuun raportointi.

29 <http://www.accountability.org>

2 Yhteiskuntavastuun käytäntöjen edistäminen kansallisella tasolla

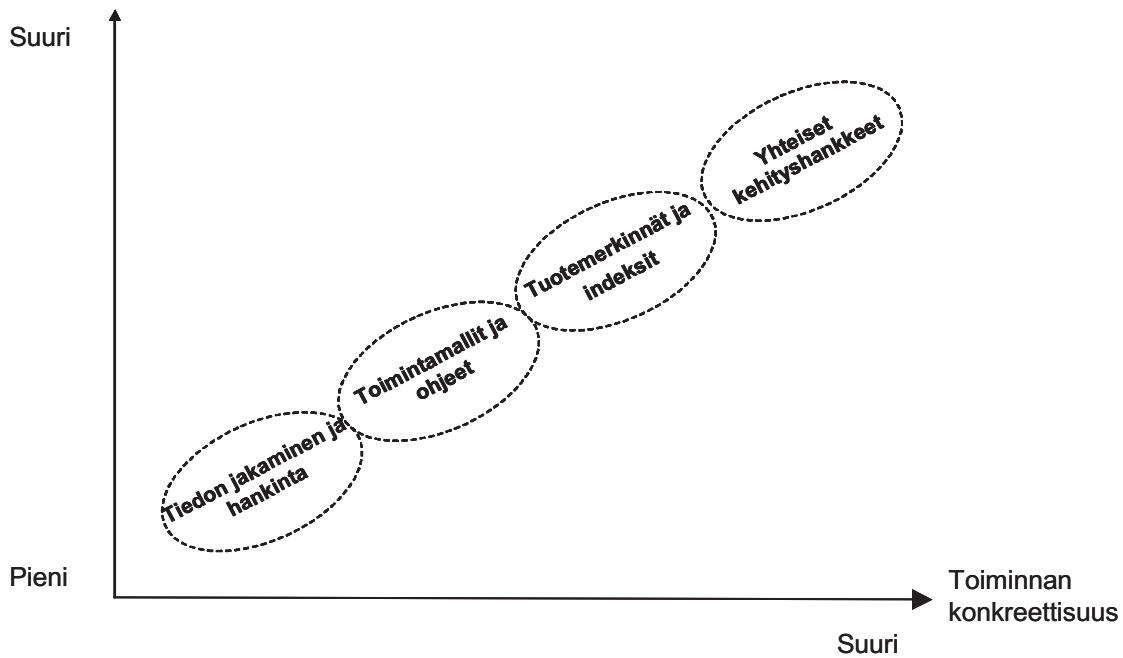
2.1 Lähestymistavat kansallisten käytäntöjen kehittämiseen

Tässä luvussa käsitellään yritysten yhteiskuntavastuullista toimintaa edistäviä erityyppisiä kansallisia aloitteita. Mukaan on otettu ne aloitteet, joiden käynnistämisessä valtion viranomaisilla on ollut aktiivinen rooli. Kansalliset aloitteet on ryhmitelty niiden tavoitteen ja toisaalta sen mukaan, kuinka voimakkaasti julkinen valta on ollut niissä mukana.

Tavoitteen mukaisesti ryhmiteltynä aloitteet voidaan jakaa karkeasti neljään ryhmään: sidosryhmäfoorumit, julkisen vallan ja yritysten yhteiset kehitysohjelmat (public-private-partnership -aloitteet), työkalut ja toimintamallit sekä tuotemerkinät.

Osa aloitteista perustuu lainsäädäntöön tai aloitteen toteuttamiseen liittyy kiinteästi viranomaisten myöntämä taloudellinen tuki, kuten verohelpotukset tai julkiset avustukset. Osassa aloitteista viranomaisten rooli on aloitteen tekijän ja sidosryhmäverkoston kokoajan tai keskustelun koordinoijan rooli, osassa se rajoittuu hankkeen rahoittamiseen (ks. kuva 1).

Julkisen vallan rooli

Kuva 1. *Julkisen vallan aloitteet voidaan luokitella yrityksiltä edellytettävien konkreettisten toimien viranomaisvaatimusten sitovuuden suhteen*

Tuotemerkinnät perustuvat määriteltyihin kriteereihin, jotka täyttämällä yritys tai sen tuote saa oikeuden käyttää yrityksen vastuullisen toiminnan osoittavaa merkintää tietyn ajan. Merkinnöillä pyritään ohjaamaan kuluttajia valitsemaan tuotteita, joiden valmistuksessa on noudatettu tiettyjä yhteiskuntavastuullisen toiminnan periaatteita tai ohjaamaan toisia yrityksiä suosimaan kumppaninaan yritystä, jonka toiminnassa huomioidaan nämä periaatteet.

Alueellisen hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävissä julkisen vallan ja yritysten yhteisissä kehitysohjelmissä (ns. public-private-partnership -malleissa) viranomaiset rohkaisevat yrityksiä osallistumaan niiden toiminta-alueen sosiaalisten olojen edistämiseen esimerkiksi taloudellisten kannustimien avulla. Tyypillisiä kehittämisen osa-alueita ovat vähemmistöryhmien (mm. maahanmuuttajat, vammaiset) työllisyyden edistäminen, perhe- ja työolojen edistäminen (mm. päivähoido, perheen ja työn yhdistäminen) sekä koulutus.

Sidosryhmäfooromit on yleisnimi aloitteille, jotka pyrkivät laajan julkisen keskustelun kautta luomaan yhteisen näkemyksen yhteiskuntavastuun keskeisistä teemoista ja lähestymistavoista kyseisissä maissa. Keskustelujen tuloksena pyritään usein laatimaan kansallisen tason yhteiskuntavastuuperiaatteet ja ohjeistot niiden soveltamisesta.

Työkalut ja ohjeistot -ryhmään kuuluvat erilaiset viestintäohjelmat, oppaat ja www-sivustot, joiden tavoitteena on helpottaa yritysten yhteiskuntavastuullisten toimintamallien käyttöönottoa ja niistä raportointia.

2.2 Sidosryhmävuorovaikutus

2.2.1 Vastuullisen yritystoiminnan edistämistä koskevat KTM:n linjaukset

Suomessa kauppa- ja teollisuusministeriö julkaisi helmikuussa 2004 linjaukset vastuullisen yritystoiminnan edistämisestä. Linjauksen lähtökohtana on edistää vastuullista yritystoimintaa julkisen vallan ja elinkeinoelämän yhteisin toimenpitein Eurooppa-neuvoston vuonna 2000 hyväksymien Lissabonin tavoitteiden mukaisesti. Vastuullisen yritystoiminnan edistäminen nähdään luontevana osana kansallista kilpailukykystrategiaa. Tarve edistää yritysten sosiaalista ja ympäristövastuuta on tunnustettu globaalisti ja se sisältyy Johannesburgissa vuonna 2002 pidetyn YK:n kestävän kehityksen huippukokouksen toimintasuunnitelmaan.

Linjausten mukaan valtiolla on tärkeä rooli vastuullisen yritystoiminnan edistämisessä sekä kotimaassa että kansainvälisessä, hallitusten välisessä yhteistyössä. Lisäksi valtion tehtävänä on panna toimeen Suomen hyväksymiä kansainvälisiä sitoumuksia. Valtion roolina linjauksissa nähdään tietoisuuden lisääminen, hyvien käytäntötapojen levittäminen sekä vapaaehtoisuuteen perustuvien toimintamallien määrittäminen.

Vastuullisen yritystoiminnan edistämiseksi kauppa- ja teollisuusministeriö on valmistellut Vastuullinen YritysSuomi -ohjelman, jossa linjauksen käytännön toimenpiteet on määritelty. Kauppa- ja teollisuusministeriön yhteydessä toimivasta kansainvälisen sijoitustoiminnan ja monikansallisten yritysten neuvottelukunnasta, MONIKA:sta on tarkoitus kehittää valtion toimijoiden ja eri sidosryhmien välinen vastuullista yritystoimintaa edistävä yhteistyöelin. Tavoitteena on toimia Suomen kansallisesti hyväksymien yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyvien kansainvälisten sitoumusten ja suositusten täytäntöön panemiseksi ja edistämiseksi. Samalla edistetään yhteistyössä viranomaisten, elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmien kanssa vastuullista yritystoimintaa koskevien toimintatapojen ja käytäntöjen omaksumista suomalaisissa yrityksissä ottaen huomioon erityisesti kansainvälisen kehityksen OECD:ssa, YK:ssa ja EU:ssa.

Ohjelman tavoitteena on yhteistyössä eri toimijoiden kanssa selvittää eettisen sijoittamisen edistämistä, edistää vastuullista yritystoimintaa koskevaa tutkimus-,

koulutus- ja neuvontatoimintaa sekä tukea muun muassa TE-keskusten kautta vastuullista yritystoimintaa pienten ja keskisuurten yritysten keskuudessa. Ohjelma seuraa kansainvälistä keskustelua ja kehitystä, joka koskee muun muassa yritystuki- ja julkisten hankintojen sekä vastuullisen yritystoiminnan yhtymäkohtia. Lisäksi tavoitteena on edistää hyvään hallintotapaan liittyvien toimintaperiaatteiden omaksumista suomalaisissa yrityksissä sekä lisätä vastuulliseen yritystoimintaan liittyvää tietoisuutta ottaen huomioon esimerkiksi raportointia koskeva kansainvälinen ja kansallinen kehitys.

Linjausten mukaan vastuullisen yritystoiminnan raportoinnin lähtökohtana voisi toimia jo tällä hetkellä yleisesti käytössä olevan Global Reporting Initiativen (GRI) laajempi käyttöönotto tietyin suomalaisin sovellutuksin. Vastuullinen YritysSuomi -ohjelman valossa ansioituneita yrityksiä ja muita toimijoita pyritään palkitsemaan sopivalla tavalla jo olemassa olevien palkintojärjestelmien puitteissa. Linjausten toimenpiteet pyritään saamaan selvitettyiksi tai toteuttamiseksi käynnistetyiksi 1.7.2004 mennessä.

Finnish Business & Society – Yritykset työelämän uudistajina on vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen Suomessa vuonna 2000 perustettu verkosto. Verkoston tarkoituksena on yritysten, julkisen sektorin sekä kuluttajien ja kansalaisjärjestöjen yhteistyön avulla edistää vastuullisen yritystoiminnan käytäntöjä. Finnish Business & Society on kansallinen partneriorganisaatio Euroopan laajuisessa CSR Europe -verkostossa. Finnish Business & Societyn jäsenenä on yli 50 yritystä ja organisaatiota. Parhaillaan Finnish Business & Society selvittää kauppa- ja teollisuusministeriön rahoittamassa hankkeessa viidellä alueella (Jyväskylä, Turku, Tampere, Oulu, Lappeenranta/Imatra), mitä tarpeita yhteiskuntavastuun ja siitä viestimisen alueella on pk-yrityksissä. Tavoitteena on myös selvittää, millaiset työkalut ja mikä tyyppinen koulutus vastaisivat tarpeisiin käytännössä parhaiten. Suunnitelmissa on luoda pk-yritysten tieto-, neuvonta- ja koulutuspalvelujärjestelmä yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa (TE-keskukset, kauppakamarit, kaupungit, kunnat).

2.2.2 Ruotsin Globalt Ansvar

Globalt ansvar -the Swedish Partnership for Global Responsibility on Ruotsin hallituksen aloite, jonka tavoitteena on rohkaista ruotsalaisia yrityksiä toimimaan edelläkävijöinä edistettäessä ihmisoikeuksia, korruption vastaista toimintaa ja ympäristönsuojelua kaikkialla maailmassa. Kauppa-, ulko- ja kehitysyhteistyöministerit julkaisivat aloitteen maaliskuussa 2002. Globalt ansvar -aloitteen lähtökohtana ovat OECD:n ohjeet monikansallisille yrityksille sekä YK:n Global Compact -aloite.

Globalt ansvar -hankeorganisaation toiminnan tavoitteena on selkiyttää yhteiskuntavastuun osa-alueista käytävää keskustelua, tuoda esiin hyviä yritysesimerkkejä sekä helpottaa osallistujien välistä tiedonvaihtoa ja oppimista. Toimintaan kuuluvat myös:

- www-sivut, joihin on koottu keskeiset aloitteen taustatiedot, kansainväliset sopimukset ja aloitteet sekä hallituksen linjaukset koskien yhteiskuntavastuun edistämistä ruotsalaisissa yrityksissä
- kuukausittaiset seminaarit ja tietustilaisuudet siitä, miten ohjeistuksia ja periaatteita voidaan toteuttaa käytännössä
- eri aihealueita syvällisemmin käsittelevät workshopit
- eri intressiryhmien väliset keskustelut
- tutkimustyö
- jäsenyritysten tukeminen yhteiskuntavastuun osa-alueilla
- koulutustapahtumat koskien kansainvälisten säädösten kehittymistä ja niiden soveltamista yritystasolle sekä
- kansallisten ja kansainvälisten politiikkojen kehitystä koskeva keskustelufoorumi

Yritykset voivat liittyä Globalt ansvar -aloitteeseen sitoutumalla kirjallisesti noudattamaan OECD:n toimintaohjeita ja Global Compactin yhdeksää periaatetta. Lisäksi yritysten tulee raportoida, miten ne toimivat näiden asioiden edistämiseksi. Tämä voi tapahtua esimerkiksi viittaamalla yrityksen www-sivuihin tai aiheesta julkaisemiin raportteihin. Julkista listaa aloitteeseen osallistuvista yrityksistä ylläpidetään hallituksen www-sivuilla. Tällä hetkellä Globalt ansvar -aloitteeseen liittyneitä yrityksiä on yhteensä 12: ICA, Löfbergs Lila, the Body Shop, Folksam, H&M, OMHEX, ITT Flygt, Vattenfall, KAP, SWECO, Banco sekä V&S Group.³⁰

2.2.3 Iso-Britannian aloitteet vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen

Iso-Britanniassa hallitus nimitti maaliskuussa 2000 ministerin, jonka tehtäväalueen muodostavat vastuullisen yritystoiminnan kysymykset. Hallitus on myös laatinut strategian vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen. Valtion roolina vastuullisen

---

30 ks. lisää aloitteen www-sivuilta: <http://www.utrikes.regeringen.se/ga/>

yritystoiminnan edistämässä on nähty tietoisuuden lisääminen, hyvien käytäntötapojen edistäminen, kansallisten ja kansainvälisten toimintamallien edistäminen sekä yhteisten käytäntöjen edistäminen sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun raportoinnissa ja tuotemerkinnöissä. Hallituksen strategian keskeiset kohdat ovat:

- Sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun sisällön ja merkityksen korostaminen
- Vastuullisen yritystoiminnan käytäntötapojen tuominen osaksi yritysten keskeisiä toimintoja
- Pienten ja keskisuurten yritysten tukeminen vastuullisessa yritystoiminnassa
- Yhteiskuntavastuuraportoinnin edistäminen ja tietoisuuden lisääminen
- Hyvien käytäntöjen edistäminen kansallisesti ja kansainvälisesti

Maaliskuussa 2001 Iso-Britannian hallitus julkaisi ensimmäiset linjaukset vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen. Päivitetyt linjaukset löytyvät maan kauppa- ja teollisuusministeriön ylläpitämillä vastuullisen yritystoiminnan www-sivuilta³¹. Hallituksen toimeksiannosta toteutettiin kolme laajaa tutkimushanketta liittyen vastuulliseen yritystoimintaan. Hankkeissa selvitettiin valtion, elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmien näkemyksiä vastuullisen yritystoiminnan kautta saavutettavista hyödyistä, vastuullisen yritystoiminnan edistämisestä pienten ja keskisuurten yritysten keskuudessa sekä yritysten investointien ja vastuullisuuden yhtymäkohdista. Kansallisen ohjelman tuloksena on syntynyt useita aloitteita, jotka koskevat vastuullisen yritystoiminnan edistämistä.

Keskeiset aloitteet liittyvät eläkerahastojen sijoitusperiaatteiden julkistamiseen, yhtiölainsäädännön modernisointiin, kansainvälisten yhteiskuntavastuun sopimusten kansalliseen edistämiseen sekä taloudellisten instrumenttien, kuten tukien ja verohelpotusten käyttöön vastuullisen yritystoiminnan edistämässä. Konkreettisia työvälaineitä ovat esimerkiksi tuontikaupan eettisiä periaatteita koskeva Ethical Trading Initiative, luonnonvaroja hyödyntävien yritysten maksujen ja hallitusten saamien tuottojen läpinäkyvyyttä edistävä Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) ja henkilöstöjohtamiseen liittyviä hyviä käytäntötapoja koskeva kansallinen Investors in People -standardi. Valtiovalta kannustaa vastuullista yritystoimintaa erilaisten kumppanuushankkeiden kautta. Esimerkkinä tällaisesta hankkeesta voidaan mainita muun muassa National Strategy for Neighbourhood Renewal, joka syntyi vuonna 2001 Iso-Britannian pääministerin aloitteesta. Hankkeen

---

31 <http://www.societyandbusiness.gov.uk/>

tavoitteena on luoda paikallisten kumppanuushankkeiden avulla sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia heikoimmilla kehittyneille alueille Englannissa. Yritysten vapaaehtoisilla toimenpiteillä on merkittävä rooli hankkeessa.

Vastuullisen yritystoiminnan edistäminen pienten ja keskisuurten yritysten keskuudessa on eräs Iso-Britannian hallituksen ohjelman painopistealueista. Tätä työtä edistämään on laadittu ohjekirjoja ja malleja hyvistä käytännöistä sekä pyritty nostamaan pk-sektorin tietoisuutta yhteiskuntavastuuasioista.

2.2.4 Itävallan CSR Austria

CSR Austria on Itävallan teollisuusjärjestöjen ja liittovaltion talous- ja työministeriön lokakuussa 2002 käynnistämä yritysten yhteiskuntavastuun edistämiseen tähtäävä hanke. Lisäksi hankkeeseen osallistuu Itävallan keskuskauppakamari toukokuusta 2003 lähtien. CSR Austria -hankkeen tavoitteena on synnyttää keskustelua yritysten yhteiskuntavastuun käsitteestä ja sen merkityksestä kansallisesta näkökulmasta, tuottaa yrityksille tietoa niille asetettavista odotuksista yhteiskuntavastuuasioissa, rohkaista yrityksiä soveltamaan periaatteita omassa toiminnassaan sekä tarjota käytännön toimintamalleja ja työkaluja yhteiskuntavastuun toteuttamiseksi.

Aloitteen ensimmäisessä vaiheessa käynnistettiin laaja keskustelu eri toimijoiden kesken siitä, mitä yhteiskuntavastuu itävaltalaisissa yrityksissä tarkoittaa ja mitä etuja yritykset voivat saada sen soveltamisesta omassa toiminnassaan. Keskustelujen tukemiseksi järjestettiin useita workshoppeja ja seminaareja sekä luotiin aloitteen omat www-sivut.

Toisessa vaiheessa keskustelujen tuloksena luotiin yhteiset periaatteet, joissa esitetään, mitä vastuullinen yritystoiminta Itävallassa tarkoittaa. Kansallisten näkemysten lisäksi periaatteiden lähtökohtana olivat kansainväliset mallit, erityisesti EU:n vihreä kirja yritysten sosiaalisesta vastuusta sekä OECD:n ohjeet monikansallisille yrityksille. Periaatteiden luomiseen osallistui yli 120 eri sidosryhmien edustajaa, muun muassa kansalaisjärjestöjä, kansainvälisiä järjestöjä sekä tutkijoita. Periaatteet hyväksyttiin laajan kommenttikierroksen jälkeen joulukuussa 2003.

Kolmannen, tammikuussa 2004 käynnistyneen vaiheen tavoitteena on auttaa ja kannustaa yrityksiä omaksumaan periaatteet osaksi omia toimintaperiaatteitaan. Apuna tässä ovat muun muassa erityisesti pk-yrityksille suunnattu step-by-step-ohjekirja, yrityksille suunnattu yhteiskuntavastuupalkinto sekä sveitsiläisen mal-

lin mukaisesti toteutettava ”changing sides” -ohjelma, jolla pyritään helpottamaan kansalaisjärjestöjen ja yritysjohton välistä keskustelua ja ymmärrystä.³²

2.2.5 Norjan KOMpakt

KOMPakt on Norjan ulkoministeriön aloitteesta syntynyt kansallinen keskustelufoorumi, jonka tavoitteena on edistää ja selkiyttää norjalaisten yritysten roolia ihmisoikeuksien edistämässä kansainvälisesti. Foorumin jäseniä ovat yritysten, kauppajärjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja valtion hallinnon edustajat. Helmikuussa 2001 KOMpaktin taustaorganisaatio julkaisi raportin, jossa kuvaillaan, mitä yritysten yhteiskuntavastuullisuus tarkoittaa ja mikä merkitys sillä on norjalaisille yrityksille.³³

2.3 Julkisen vallan ja yritysten yhteiset kehitysohjelmat

2.3.1 Tanskan Public -private partnership on social responsibility

Tanskan hallitus käynnisti tammikuussa 1994 aloitteen, jonka tavoitteena oli lisätä yritysten ja paikallisyhteisöjen välistä yhteistyötä työpaikkojen ylläpitämisen, toimintarajoitteisten henkilöiden työllistämisen sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen alueella. Tämän lisäksi halutaan nostaa yleistä tietoisuutta näistä aiheista kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Hankkeen tuloksena perustettiin kansallinen yritysjohtajien verkosto (The National Network of Business Executives). Verkosto toimii työministeriön neuvoo-antavana elimenä ja siihen kuuluu yhteensä 14 julkisten ja yksityisten yritysten johtajaa. Kuusi alueellista liiketoimintaverkostoa pyrkivät edistämään yritysten yhteiskuntavastuuta kannustamalla yrityksiä osallistumaan yritysten ja viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Yhteistyön tavoitteena on edistää maahanmuutta-

---

32 Schekulin, Manfred (Director, Export and Investment Policy Federal Ministry for Economic Affairs and Labour): Statement. Venice, 13 - 14 November 2003, European Conference on Corporate Social Responsibility.

33 http://www.csrcampaign.org/publications/SwedenandNorway_page373.aspx: CSR in Europe – Excellence 2002 report.

jien, pakolaisten ja pitkä-aikaistyöttömien integroitumista työelämään. Kaikkiaan 450 yritystä on tähän mennessä osallistunut verkoston toimintaan. Hankkeeseen liittyvä valtiollinen tukirahasto on tukenut satoja aiheeseen liittyviä aloitteita kunnissa ja yrityksissä.

Kuntien sosiaalipolitiikkaa koskeva laki (Lov om aktiv socialpolitik, The Act on Legal Protection and Administration in Social Matters) tuli voimaan Tanskassa tammikuussa 1999. Lain mukaan kaikkien Tanskan 275 kunnan tulee perustaa kunnan alueella työllisyyskysymyksiä paikallisesti käsittelevä toimikunta joko yksin tai yhteisesti muiden kuntien kanssa. Paikallistoimikuntien tavoitteena on edistää niiden työttömien työllisyyttä, joiden on normaaliolosuhteissa vaikeaa työllistyä tai joilla on vaara syrjäytyä työmarkkinoilta sairauden, päihdeongelmien tai muiden sosiaalisten ongelmien vuoksi.³⁴

Toimikunnan jäsenenä on muun muassa paikallisen kunnanvaltuuston, Tanskan työnantajien, vammaisjärjestöjen, yleislääkäreiden, työntekijäjärjestöjen, julkishallinnon työntekijöiden sekä työvoimahallinnon edustajia. Vuoteen 2002 mennessä paikallisia komiteoita oli perustettu yhteensä 148. Toiminnan arvioinnin mukaan 60% työhön osallistuneista arvioi komiteoiden työn tyydyttäväksi tai erittäin tyydyttäväksi. Komiteoiden säännöllisten tapaamisten ja yhteisesti asetettujen tavoitteiden koettiin parantaneen paikallisten toimijoiden suhteita.³⁵

2.3.2 Italian The CSR-SC project: indicators and social statement

Italian työministeriö perusti hankkeen ”The CSR-SC project: indicators and social statement” edistääkseen yritysten vastuullista yrityskulttuuria, lisätäkseen yritysten osallistumista kansallisen ja paikallisen tason sosiaaliin kehitysohjelmiin (welfare schemes) ja levittääkseen aiheeseen liittyviä parhaita käytäntöjä maan yritysten keskuudessa. Viranomaisten tavoitteena on saada yritykset osallistumaan hyvinvointipolitiikan rahoittamiseen public-private -partnership järjestelyjen avulla. Hallituksen tehtävänä projektin mukaan olisi tunnistaa tuen tarpeessa olevat toiminta-alueet paikallisella ja kansallisella tasolla sekä ohjata resurssien suuntaamista tärkeimpiin kohteisiin. Yritysten osallistuminen projekteihin on vapaaehtoista ja

---

34 <http://www.ladk.dk/jura/aktivloven/aktivloven.htm>

35 http://www.csrcampaign.org/publications/Denmark_page362.aspx: CSR in Europe - Excellence 2002 report.
http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-dial/csr/country/denmark1.htm: EU Employment and social matters.

varsinaisen toiminnan toteuttamisesta vastaavat yhdistykset ja vapaaehtoisjärjestöt. Hanke tähtää vapaaehtoisen ”CSR-SC (social commitment)” -standardin kehittämiseen. Standardi jakautuu kahteen osaan:

1) CSR-taso, jonka tavoitteena on edistää yhteiskuntavastuullista yrityskulttuuria esimerkiksi määrittelemällä ohjeistoja yhteiskuntavastuustrategian implementointiin yrityksissä, vapaaehtoisten sopimusten käyttöönotossa ja johtamisjärjestelmien käyttöönotossa. Standardin ensimmäinen taso ei edellytä kolmannen osapuolen laatimaa verifiointia.

2) SC (Social Commitment) -taso, jossa yritysten edellytetään osarahoittavan sosiaalityöhön liittyviä projekteja ja joiden perusteella yritykset voivat saada muun muassa verohelpotuksia. Taso edellyttää yrityksen toiminnan riippumattonta arviointia. Yritykset, jotka haluavat osallistua ohjelmaan, tulee laatia niin sanottu kannanotto (Social statement), joka noudattaa hallituksen määrittelemää sisältöä. Yritysten tulee osoittaa, että niiden toiminta on julistusten mukaista. Toiminta auditoidaan kolmannen tahon toimesta. Noin 25 suurta ja pk-yritystä, monikansallista yritystä ja pankkia on vapaaehtoisesti osallistunut standardiluonnoksen pilotointiin.³⁶

2.4 Työkalut ja toimintamallit

2.4.1 PK-avain

PK-avain on pk-yrityksille suunnattu yritysten yhteiskuntavastuun internet-työväline. Se liittyy eurooppalaisen yhteiskuntavastuun verkoston CSR European jäsenyritysten käynnistämään hankkeeseen (SME Key – Unlocking Responsible Business), joka on osa verkoston European Business Campaign -ohjelmaa. Kampanjan tavoitteiden mukaisesti hanke pyrkii edistämään yhteiskunnallisesti vastuullisia liiketoimintatapoja pk-yritysten keskuudessa muun muassa ottamalla rahoittajat ja omistajat mukaan päätöksentekoon liiketoiminnan kaikilla tasoilla.

PK-avain kattaa kaikki kolme yhteiskuntavastuun näkökulmaa (taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristövastuu) ja sen sisältö on räätälöity erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin. PK-avain pyrkii helpottamaan yhteiskuntavastuun toimintamuotojen jäsentämistä, kehittämistä ja raportointia. Sitä voidaan käyttää strategisen suunnittelun, ulkoisen ja sisäisen viestinnän sekä liiketoiminnan kehittämisen apuna. PK-avain tarjoaa valmiin mallin, jonka avulla yritys voi tunnistaa toimintansa kannalta olennaisimmat yhteiskuntavastuun osa-alueet sekä laatia tär-

---

36 <http://www.welfare.gov.it>

keimmille sidosryhmille yhteiskuntavastuun raportin. Yritys voi halutessaan julkaista PK-avaimen avulla tuotetun raportin hankkeen internetsivuilla (www.smekey.org).³⁷

PK-avain on jaettu kolmeen osaan. Identiteetti, missio ja arvot – osiossa tunnustetaan ja määritetään yrityksen suhtautumista yhteiskuntavastuuseen. Vaikutukset -osiossa tarkastelun kohteena ovat yrityksen taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöön kohdistuvat vaikutukset. Kehittämisen jatkotoimet – osiossa tiivistetään yhteiskuntavastuun kehittämisen toiminta-alueet ja varmistetaan toimintojen tuleminen osaksi ydinliiketoimintaa.

2.4.2 Iso-Britannian SIGMA-hanke

The SIGMA Project on Iso-Britannian Standardisoimisliiton (British Standards Institution, BSI), Forum for the Future -järjestön ja AccountAbilityn, Lontoossa toimivan kansainvälisen instituutin yhteishanke, jonka rahoittajana on toiminut Iso-Britannian kauppa- ja teollisuusministeriö. Hanke on käynnistynyt vuonna 1999. SIGMA-hankkeen tavoitteena on tarjota organisaatioille selkeää ja käytännöllinen kokonaislähestymistapa kestävän kehityksen johtamiseen ja hallintaan. Ohjeisto pyrkii nimenomaan auttamaan yrityksiä käytännön toiminnassa ja vieämään sitä kautta kestävää kehitystä eteenpäin. Ohjeiston kehityksessä on hyödynnetty sekä tutkimustietoa että sidosryhmäkonsultaatiosta saatua tietoa ja sitä ovat testanneet useat yritykset ja muut organisaatiot, mukaan lukien julkinen sektori.

SIGMA-ohjeisto (SIGMA Guidelines) koostuu kolmesta kokonaisuudesta: kestävän kehityksen periaatteet (SIGMA Guiding Principles), kestävän kehityksen johtamisen viitekehys (SIGMA Management Framework) ja kestävän kehityksen työvälineet (SIGMA Toolkit). Kestävä kehityksen periaatteet auttavat yritystä ymmärtämään, kuinka se voi edistää kestävää kehitystä omassa toiminnassaan ja luomaan omia yleisen tason periaatteita. SIGMA:n kestävän kehityksen periaatteet perustuvat viiden eri pääomalajin kokonaisvaltaiseen johtamiseen. Näitä ovat luonnonvarat (ympäristö), sosiaalinen pääoma (sosiaaliset suhteet ja rakenteet), inhimillinen pääoma (ihmiset ja aineettomat hyödykkeet), fyysinen pääoma (aineelliset hyödykkeet) ja rahoituspääoma (tulorahoitus, taloudellinen asema). Eri pääomalajit kuvaavat yrityksen kokonaisvaikutusta ympäröivään yhteiskuntaan ja sen varallisuutta. Toiseksi SIGMA:n periaatteet ohjaavat yritystä toimimaan läpinäkyvästi sidosryhmien suuntaan ja täyttämään olennaiset säädökset ja standardit sekä raportoimaan niistä.

---

37 <http://www.smekey.org>

Kestävän kehityksen johtamisen viitekehys sisältää neljä vaihetta, jotka auttavat yritystä (1) kehittämään, (2) suunnittelemaan, (3) toteuttamaan, sekä (4) seuraamaan ja raportoimaan kestävän kehityksen strategiaansa ja suoritustasoonsa liittyviä asioita. Vaiheet on edelleen jaettu pienempiin osavaiheisiin. Viitekehys jäsenyy sykliseksi, jossa vaiheet seuraavat toisiaan. Yritys voi aloittaa prosessin mistä tahansa vaiheesta ja edetä eri vaiheissa nopeasti tai hitaasti riippuen yrityksen omista valmiuksista ja ulkoisista olosuhteista. Viitekehyyksen avulla on myös mahdollista arvioida yrityksen jo käytössä olevia johtamisjärjestelmiä ja kehittää niitä edelleen.

Kestävän kehityksen työvälineet puolestaan tarjoavat ohjausta johtamisen erityiskysymyksiin, kuten toiminnan ja suorituskyvyn seurantaan, riskien ja mahdollisuuksien arviointiin sekä sidosryhmävuorovaikutukseen. Työvälineet ja niihin liittyvät tapaustutkimukset löytyvät SIGMA-hankkeen www-sivuilta (www.projectsigma.com).³⁸

2.5 Tuotemerkinnät ja indeksit

2.5.1 Belgian sosiaalisen vastuun tuotemerkintä

Belgian parlamentti hyväksyi ensimmäisenä eurooppalaisena maana sosiaalisesti vastuullisesti tuotettujen tuotteiden vapaaehtoista merkintää koskevan lain tammi-kuussa 2002. Yritykset voivat hakea merkkiä tuotteilleen, joiden valmistusketjussa on noudatettu YK:n ihmisoikeuksien julistuksen neljää sosiaalista perusoikeutta ja ILO:n kahdeksaa perussopimusta. Merkki myönnetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan Belgian talousministeriön toimesta.

Merkkiä hakevien yritysten tulee esittää, että tuotteen valmistuksen koko toimitusketjuun kuuluvissa yrityksissä noudatetaan ILO:n keskeisiä sopimuksia. Talousministeriön akkreditoimat tarkastajat raportoivat yrityksen auditoinnin tuloksista merkin myöntämistä valvovalle ammattiliittojen, kansalaisjärjestöjen, kaupan alan järjestöjen, kuluttajajärjestöjen ja viranomaisten edustajista koostuvalle 16-jäseniselle komitealle. Talousministeriö raportoi vuosittain tuotemerkinnän toteutumisen tilanteesta Belgian parlamentille.³⁹

---

38 <http://www.projectsigma.com>

39 <http://www.social-label.be>

2.5.2 Tanskan sosiaalinen indeksi

Tanskassa käytössä oleva sosiaalisen vastuullisuuden indeksi (Det sociale index) on työkalu, jonka avulla yritykset voivat arvioida toimintansa sosiaalista panosta. Indeksini kehitti Tanskan sosiaaliministeriö vuonna 2000. Se mittaa yrityksen sosiaalisen vastuullisuuden astetta työntekijöiden kanssa käytävän konsultaation avulla. Prosessiin osallistuneilta pyydetään samalla yrityksen toiminnan kehitysehdotuksia.

Arvioinnin tuloksena yritys saa arvosanan 0-100. Saatu tulos voidaan haluttaessa verifioida puolueettoman arvioijan toimesta. Yritys saa oikeuden käyttää sosiaalisen indeksin logoa, mikäli sen saama arvosana ylittää 60 pistettä. Logon käyttöoikeus on voimassa kolme vuotta kerrallaan.⁴⁰

2.6 Vastuullinen sijoittaminen

Vastuullisella sijoittamisella on keskeinen rooli yritystoiminnan vastuullisuuden edistämässä. Vastuullisesta sijoittamisesta käytetään myös nimitystä eettinen sijoittaminen. Sillä tarkoitetaan sijoituksia, joissa taloudellisen tuoton lisäksi otetaan huomioon sijoituskohteen toiminta taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristö vastuun näkökulmasta. Vastuullisen sijoittamisen kentällä keskeiset toimijat ovat sijoittajat, sijoituskohteista tietoa tuottavat analyttikot sekä sijoituskohteina olevat yritykset.

Viime vuosina vastuullinen sijoittaminen on kehittynyt nopeasti. Vastuullista yritystoimintaa sijoituspäätöksissään korostavien sijoittajien määrä on kasvanut erityisesti institutionaalisten sijoittajien keskuudessa. Eurosifin tutkimuksen mukaan institutionaalisten sijoittajien vastuullisen sijoittamisen kokonaismarkkinat Euroopassa olivat 336 miljardia euroa vuonna 2003⁴¹. Yhdysvalloissa vastuulliseen sijoittamiseen keskittyneet sijoitusrahastot ovat saavuttaneet jo lähes 15 % osuuden sijoitusmarkkinoilla.

Vastuullista sijoitustoimintaa on vauhdittanut sijoittajien kysyntä tämäntyyppisille sijoitusmuodoille. Erityisesti kirkot ja seurakunnat sekä eläkerahastot ovat olleet kansainvälisesti vastuullisen sijoittamisen edelläkävijöitä. Suomessa evankelis-lu-

---

40 <http://www.detsocialeindex.dk>

41 European Sustainable and Responsible Investment Forum (Eurosif) 2003: Socially Responsible Investment among European Institutional Investors. 2003 Report.

terilainen kirkko on julkaissut vuonna 1999 eettiset periaatteet omalle sijoitustoiminnalleen. Kirkon sijoitustoimintaa koskeva mietintö pyrkii olemaan samalla yleisempi puheenvuoro sijoitustoiminnan eettisistä kysymyksistä.

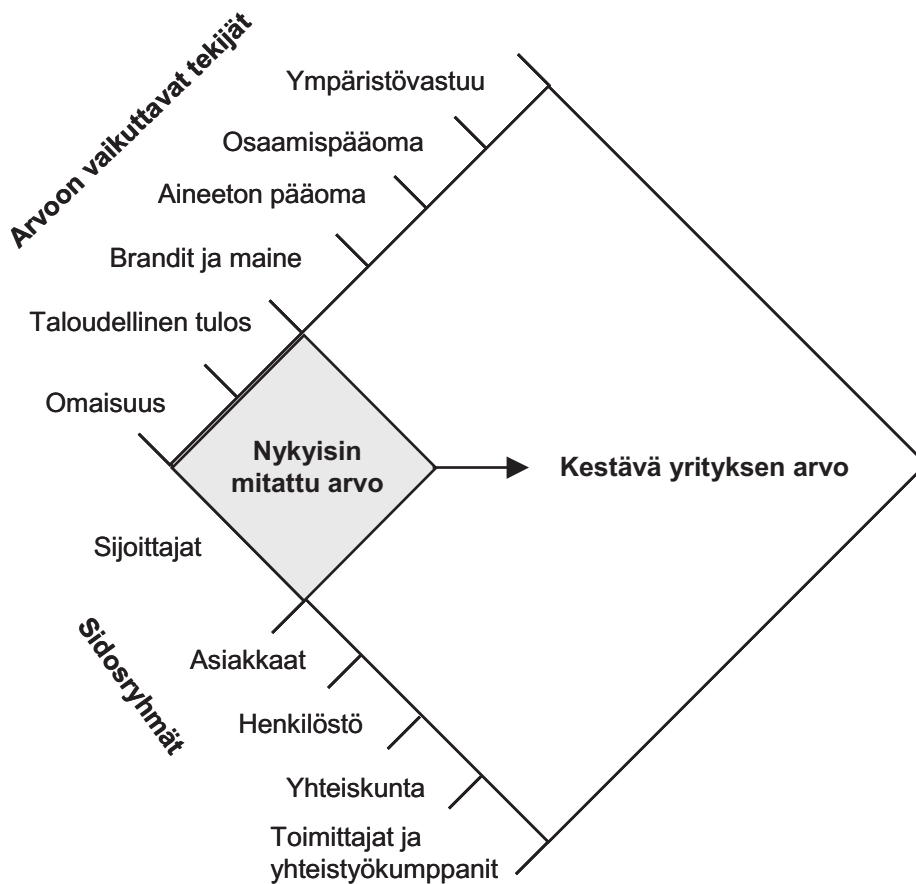
Muutamissa maissa on säädetty eläke- ja työntekijärahoja koskevia lakisääteisiä raportointivelvoitteita sijoitusperiaatteissa noudatetuista yhteiskuntavastuun suuntaviivoista. Iso-Britanniassa tuli heinäkuussa 2000 voimaan laki, joka velvoittaa eläkerahastot julkaisemaan tiedot sijoituspäätöksissään noudattamista yhteiskuntavastuun periaatteista, mikäli rahasto soveltaa tällaisia periaatteita. Belgiassa ja Saksassa eläkerahastojen on edellytetty vuodesta 2001 lähtien kertovan, kuinka yhteiskuntavastuun näkökohdat on otettu huomioon sijoituspäätöksissä. Samanlainen velvoite on Ranskassa työntekijärahoilla. Ruotsissa valtion eläkerahastojen on vuoden 2001 alusta lähtien edellytetty ottavan huomioon yhteiskuntavastuukysymykset. Rahastojen on esitettävä vuosittain toimintasuunnitelma, jossa esitetään sijoituspolitiikka, omistajapolitiikka ja riskien hallintasuunnitelma. Lain mukaan rahasto ei saa omistaa osakkeita yrityksissä, jotka eivät täytä rahaston omia yhteiskuntavastuun periaatteita. Valtiovarainministeriö valvoo lain noudattamista. Suomessa vakuutusyhtiöt ovat laatineet omia vastuullisen sijoittamisen ohjeitaan.

Myös sijoituspalvelujen tarjoajat ovat laajentaneet sijoitustuotteidensa valikoimaa vastuulliseen sijoittamiseen. Suomessa vastuullisia sijoitusrahastoja on kuusi ja ne keskittyvät erilaisiin teemoihin, kuten ympäristökysymyksiin ja sosiaaliseen vastuuseen, hyvään henkilöstöpolitiikkaan, eettisiin kriteereihin ja kestäväan kehitykseen. Suomessa myös markkinoidaan kansainvälisten eettisten rahastojen osuuksia ja lisäksi on mahdollista tehdä talletuksia, joiden tuotosta osa käytetään muun muassa ympäristönsuojeluun.

Sijoittajia palvelemaan on syntynyt uudenlaisia arviointimalleja ja vastuullisen yritystoiminnan pörssi-indeksejä. Tietoa yritysten vastuullisuudesta halutaan yhä enemmän. Sitä kokoavat yksityiset tutkimuslaitokset ja vastuulliseen yritystoimintaan erikoistuneet analyytikot⁴². Tiedon lähteenä ovat yritysten yhteiskuntavastuuraportit sekä arviointilaitosten omat kyselyt. Arviointinäkökulma on perinteistä yritysanalyysiä laajempi kattaen laajasti tilinpäätösten ulkopuolisen aineiston, vastuun toimittajaketjusta ja sidosryhmistä sekä yritystaloudellisesti kestävät arvot ja pitkän aikavälin vaikutukset. Kuviossa 2 on havainnollistettu niitä asioita, joita tällainen laajempi analyysi ottaa huomioon.

---

42 Ks. esim. Sustainable Investment Research International Group (SiRi Group), <http://www.sirigroup.com>.

Kuvio 2. Laaja näkökulma yritystoimintaan⁴³

Vastuullisen yritystoiminnan pörssi-indeksit perustuvat yleensä johonkin laajempaan kokonaisuuteen, josta yrityksen valitaan. Esimerkiksi Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksin valintapohjana ovat Dow Jones Global -indeksissä mukana olevat markkina-arvoltaan 2500 maailman suurinta yritystä. Valintakriteereissä painottuvat yhteiskuntavastuun eri osa-alueiden riskit ja mahdollisuudet. Yritysten arvioinnista vastaa ulkopuolinen tutkimuslaitos, joka usein on ollut myös mukana luomassa indeksin valintakriteerejä. Yhteistä vastuullisen yritystoiminnan pörssi-indekseille on se, että ne nojautuvat kansainvälisiin yhteiskuntavastuun sopimuksiin, ohjeistoihin ja toimintamalleihin. Esimerkiksi FTSE4Good -indeksin valintakriteerien pohjana ovat YK:n ihmisoikeuksien julistus, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, YK:n Global Compact sekä seitsemän elinkeinoelämän ja eri sidosryhmien laatimaa aloitetta⁴⁴.

43 Niskala, Mikael & Tarna, Kaisa (2003) Yhteiskuntavastuun raportointi.

44 Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES), Amnesty Internationalin ihmisoikeuksia koskevat suositukset yrityksille, Caux Round Table Principles for Business, Global Sullivan Principles, Ethical Trading Initiative, SA8000 ja Global Reporting Initiative.

Taulukko 4. Esimerkkejä vastuullisen yritystoiminnan pörssi-indekseistä

	Valintapohja	Valintakriteerit	Indeksiin sidotut varat	Indeksissä mukana olevat yritykset
Dow Jones Sustainability Index (DJSI)	Johtavat kestävän kehityksen yritykset Dow Jonesin globaalista indeksistä (2.500 yritystä). Markkina-arvoraja: yli 1 Mrd EUR	Sveitsiläisen Sustainability Asset Managementin (SAM) kehittämät arviointikriteerit	2.6 Mrd EUR 50 lisenssi-käyttäjää	307 yritystä Suomesta mukana: Fortum, Huhtamäki, Metso, Nokia, Stora Enso, Tieto-Enator, UPM-Kymmene
DJ STOXX Sustainability Index, DJ EURO STOXX Sustainability Index	Johtavat kestävän kehityksen yritykset DJ STOXX 600 indeksistä (600 yritystä) Markkina-arvoraja: yli 0,2 Mrd EUR	Sveitsiläisen Sustainability Asset Managementin (SAM) kehittämät arviointikriteerit	2.6 Mrd EUR 50 lisenssi-käyttäjää	179 yritystä (DJ STOXX) 75 yritystä (DJ EURO STOXX) Suomesta mukana: Fortum, Huhtamäki, Kesko, Metso, Nokia, Stora Enso, UPM-Kymmene
FTSE4Good Index Series	Johtavat kestävän kehityksen yritykset FTSE -indekseissä (Globaali, Eurooppa, Iso-Britannia, Yhdysvallat) Markkina-arvoraja: yli 1 Mrd EUR	Englantilaisen EIRIS:n tekemä riippumaton tutkimus	1.5 Mrd EUR	Yli 800 yritystä. Suomesta mukana: Metso, Nokia, Sampo, Stora Enso, TietoEnator
Kempen/SNS Smaller Europe SRI Index	Eurooppalaiset pienemmän markkina-arvon yritykset HSBC Smaller European Companies -indeksistä Markkina-arvo yleensä alle 1 Mrd EUR	419 eurooppalaista pienemmän markkina-arvon yritystä, jotka arvioitu hollantilaisen SNS:n kehittämien kriteerien perusteella	1.0 Mrd EUR (Kempen Capitalin hallinnoimat varat eurooppalaisissa pienemmän markkina-arvon yrityksissä)	69 yritystä 12 maasta Suomesta mukana mm. : Elcoteq, Finnlines, Huhtamäki, Kemira Kesko, Metso, Perlos, Raisio, Sampo, Wärtsilä
Ethibel Sustainability Index	Johtavat kestävän kehityksen yritykset S&P Global 1200 -indeksistä	Belgialaisen ETHIBEL:n kehittämä arviointikriteeristö		174 yritystä. Suomesta mukana: Metso, Nokia
Nordic Sustainability Index	40 johtavaa kestävän kehityksen yritystä Helsingin, Kööpenhaminan, Oslon, Reykjavikin ja Tukholman pörseistä	Tanskalaisen Oxford Researchin ja ruotsalaisen CaringCompany:n kehittämä arviointikriteeristö		40 yritystä. Suomesta mukana: Kesko, Metso, Nokia, Rautaruukki, Sampo, Stora Enso

Vastuullisen sijoittamisen kohteet ovat ajan kuluessa muuttuneet. Alkuvaiheessa sijoittaminen tapahtui pääasiassa niin sanottuja negatiivisia kriteerejä käyttäen. Tällöin mahdollisten sijoituskohteiden joukosta jätettiin pois tietyt toimialat, kuten alkoholin ja tupakan valmistus, aseteollisuus ja uhkapelit. 1990-luvulla vastuullisessa sijoittamisessa siirryttiin yhä enemmän käyttämään niin sanottuja positiivisia sijoituskriteerejä, jolloin sijoituskohteiksi valittiin vastuullisen yritystoiminnan edelläkävijäyrityksiä. Tällöin sijoituskohteina olivat yleensä toimialojensa parhaat, yleensä suuret, julkisesti noteeratut yritykset. Markkinoiden kiinnostuksen, yhteiskuntavastuuseen liittyvän osaamisen sekä vastuullisen sijoittamisen tulosten seurauksena vastuullinen sijoittaminen on alkanut kohdistua myös pienemmän markkina-arvon yrityksiin sekä yhä useammin myös pörssin ulkopuolisiin kasvuyrityksiin. Yleensä nämä yritykset toimivat yhteiskuntavastuun kannalta merkittävillä toimialoilla, kuten ympäristö- ja hyvinvointiteknologiassa. Tietoa eettisestä sijoitustoiminnasta saa muun muassa SRI Compass -internettietopankista⁴⁵. Siihen on koottu tiedot kaikista eurooppalaisista vastuullisen sijoittamisen rahastoista ja indekseistä.

---

45 <http://www.sricompass.org/>

3 Yhteiskuntavastuun raportointia koskevat lait, standardit ja ohjeistot

3.1 Yhteiskuntavastuuraportoinnin säätelyviitekehys

Tällä hetkellä sekä kansainvälinen että useissa maissa kansallinen yhteiskuntavastuuta koskeva säätelyviitekehitys on muuttumassa. Yrityksiä koskevat lakisääteiset vaatimukset toiminnan vaikutuksista ihmisiin ja ympäristöön ovat jatkuvasti tiukentuneet. Tämä heijastuu muun muassa rahoittajien ja vakuuttajien riskiarvostuksissa ja voi johtaa esimerkiksi korkeampiin pääoman kustannuksiin ja vakuutusmaksuihin. Yhteiskuntavastuun alueella tapahtuneet laiminlyönnit voivat heikentää yrityksen arvoa. Hyvin hoidettuna yhteiskuntavastuu voi parantaa yrityksen kilpailuasemaa, yrityskuvaa sekä haluttavuutta työnantajana ja sijoituskohteena. Yritykset ovatkin yhä laajemmin alkaneet raportoida toimintaansa liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista yhteiskuntavastuun osa-alueilla sekä toiminnastaan suhteessa kansainvälisiin yhteiskuntavastuun minimistandardeihin.

Kansainvälinen normisto kattaa monia yhteiskuntavastuuseen kuuluvia osa-alueita, kuten kuluttajasuoja, työntekijöiden oikeudet, työsuojelu, ihmisoikeudet, markkina- ja kilpailuoikeudelliset väärinkäytökset, hyvä hallintotapa sekä ympäristönsuojelu. Myös yhteiskuntavastuun raportointia on edistetty useissa maissa kansallisesti lainsäädännöllisin toimenpitein. Säätelyn ohella yhteiskuntavastuuraportointiin vaikuttavat raportoinnin standardit ja ohjeistot sekä raportoinnin käytännöt ja niiden kehitys. CorporateRegisterin mukaan vuodelta 2002 erillisen yhteiskuntavastuuraportin julkaisi 624 yritystä⁴⁶. GRI-ohjeiston mukaisia raportteja puolestaan on laatinut 392 yritystä 33 maassa⁴⁷. Suomessa ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportteja on laatinut yli 50 yritystä. Näistä noin joka neljäs pohjautuu GRI-ohjeistoon.

Yhteiskuntavastuun raportointia säätelevät ja käytäntöjä ohjaavat toimenpiteet voidaan jaotella yhteiskuntavastuutietojen esittämiseen osana tilinpäätösinformaatiota ja erillisiin yhteiskuntavastuu- ja ympäristöraportteihin taulukon 5 mukaisesti.

---

46 <http://www.corporateregister.com>

47 <http://www.globalreporting.org>

Taulukko 5. Yhteiskuntavastuuraportoinnin muodot

Raportoinnin muoto	Toimenpiteet	Esimerkkejä toteutusmalleista
Yhteiskuntavastuutietojen esittäminen osana tilinpäätös-informaatiota	Tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia koskeva lainsäädäntö	EU:n tilinpäätösdirektiivejä koskeva muutos sisällyttää jatkossa toimintakertomukseen ympäristö- ja henkilöstöasioita Ranskan lainsäädäntö yhteiskuntavastuutietojen raportoinnista julkisesti noteerattujen yhtiöiden toimintakertomuksessa Australian, Iso-Britannian, Kanadan, Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Yhdysvaltojen lakisääteiset vaatimukset ympäristötietojen esittämisestä osana toimintakertomusta
	Tilinpäätösstandardit ja -ohjeet	Kansainväliset IAS-standardit taloudellisesti merkittävien ympäristöasioiden raportoinnin osalta EU:n komission suositus ympäristöasioiden tilinpäätösraportoinnista Suomen kirjanpitolautakunnan yleisohje ympäristöasioiden tilinpäätösraportoinnista Useiden pörssien tiedonantovelvoitteet erityisesti laajempien riskien ja niihin liittyvien kontrollien kuvaamisen osalta
Erilliset yhteiskuntavastuuraportit	Lakisääteiset raportointivelvoitteet	EU:n asetus ympäristöasioiden hallinnasta ja auditoinnista (EMAS) Belgian, Hollannin ja Tanskan ympäristöraportointilait
	Ohjeistot	Global Reporting Initiative -ohjeisto vapaaehtoisesta yhteiskuntavastuuraportoinnista Etelä-Afrikassa Johannesburgin pörssin velvoite King II -raportin suositusten noudattamisesta (edellyttää GRI-ohjeiston mukaista raportointia) Alankomaiden, Australian, Espanjan, Irlannin, Iso-Britannian, Italian, Kanadan ja Tanskan kansalliset ohjeistot yhteiskuntavastuun raportointiin

Yhteiskuntavastuutietojen esittämiseen osana tilinpäätösraportointia on säädetty velvoitteita useissa maissa. Useimmiten nämä vaatimukset koskevat merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvien taloudellisten vaikutusten, kuten ympäristömenojen ja -vastuiden raportointia joko tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa. Tällaisia velvoitteita on yrityksille asetettu muun muassa Australiassa, Iso-Britanniassa, Kanadassa, Norjassa, Ranskassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Yhdysvalloissa. Ympäristöasioiden tilinpäätösraportointia koskevia ohjeita ovat julkaisseet muun muassa EU:n komissio ja Suomen kirjanpitolautakunta. Kansainvälisiin IAS-tilinpäätösstandardeihin sisältyy myös ympäristöasioiden tilinpäätösrapor-

tointiin sovellettavia säännöksiä. Viime vuosina ympäristöasioiden ohella tilinpäätösraportointiin on sisällytetty myös sosiaalisen ja taloudellisen vastuun kysymyksiä. Merkittävä muutos tällä alueella liittyy EU:n tilinpäätösdirektiivien muutoksen kautta tulevaan velvoitteeseen merkittävien ympäristö- ja sosiaalisen vastuun näkökohtien esittämisestä toimintakertomuksessa.

Muutamissa maissa on myös säädetty erillisiä ympäristöraportteja koskevia lakeja. Näistä tunnetuimpia ovat Tanskan laki ”vihreistä tilinpäätöksistä” (grønne regnskap) ja Hollannin ympäristölainsäädännön vaatimus erillisistä ympäristöraporteista. Sekä Tanskan että Hollannin erillisiä ympäristöraportteja koskevat vaatimukset vastaavat sisällöllisesti EU:n EMAS-järjestelmän edellyttämän ympäristöselonteon vaatimuksia.

Yhteiskuntavastuun raportoinnin käytäntöjen kehitykseen vaikuttavat tällä hetkellä kuitenkin voimakkaimmin vapaaehtoiset ohjeistot, merkittävimmin GRI-ohjeisto. Etelä-Afrikassa GRI-ohjeistoon pohjautuva raportointi on viety corporate governance -ohjeiston kautta edellytykseksi yhtiön julkiselle noteeraamiselle Johannesburgin pörssissä. Kansallisia yhteiskuntavastuuraportoinnin ohjeistoja on myös laadittu useissa maissa. Niiden tavoitteena on lisätä tietoa yhteiskuntavastuusta ja jakaa esimerkkejä hyvistä käytännöistä. Kansallisten mallien taustalla on useimmiten GRI-ohjeisto.

3.2 Yhteiskuntavastuutietojen esittäminen tilinpäätösraportoinnissa

3.2.1 Euroopan unionin tilinpäätösdirektiivit

EU:n parlamentin keväällä 2003 hyväksymässä tilinpäätösdirektiivien muutoksessa toimintakertomuksen roolia laajennettiin talouden kuvaamisesta myös ympäristö- ja henkilöstöasioihin. Tämän odotetaan johtavan ympäristöasioiden sekä sosiaalisten näkökohtien nykyistä laajempaan analysointiin. Aikaisemmin EU:n komissio on antanut useita eritasoisia suosituksia ympäristöasioiden tilinpäätösraportointiin. Vuonna 1995 komission alainen asiantuntijaelin julkaisi ohjeen ympäristöasioiden raportoinnista tilinpäätöksessä⁴⁸. Vuonna 1998 komissio laati virallisen

---

48 Accounting Advisory Forum (1995): Environmental issues in Financial Reporting

tulkintaohjeen ympäristöasioiden tilinpäätöskäsittelystä⁴⁹. Laajimmin ympäristöasioiden tilinpäätöskäsittelyä on ohjeistettu Euroopan yhteisöjen komission suosituksessa ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa (2001/453/EY).

Komissio on erityisesti ympäristöasioihin liittyvien yhteiskuntavastuutietojen raportoinnin osalta suositellut lakisäätteistä tilinpäätösinformaatiota laajempaa raportointivelvollisuutta. Komission mukaan Euroopan unionissa on perusteltua edistää kirjanpitovelvollisten tilinpäätösten ja toimintakertomusten yhdenmukaistamista ympäristöasioiden esittämisen osalta. Komission mukaan kirjanpitovelvollisten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa ilmoitettavien ympäristöasioiden määrää, avoimuutta ja vertailukelpoisuutta on myös lisättävä. Komission tavoitteena on erillisten ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraporttien sekä tilinpäätösten laatiminen johdonmukaisemmiksi, yhtenäisemmiksi ja toisiinsa lähemmin liittyviksi. Suositus edistää tätä tavoitetta varmistamalla, että tilinpäätöksiin sisällytetään ympäristöasioita siten, että ne täydentävät erillisiä raportteja, jotka yleensä ovat laajempia ja kattavampia yhteiskuntavastuun ja ympäristöasioiden käsittelyn osalta.

3.2.2 Yhteiskuntavastuutietoja koskevat tilinpäätösstandardit

Kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä ohjaavat IAS-standardit. EU:n ministerineuvosto hyväksyi 7.6.2002 asetuksen kansainvälisten tilinpäätösstandardien käyttöönotosta. IAS-asetuksen myötä kaikkien EU:n alueella toimivien julkisesti noteerattujen yhtiöiden tulee laatia IAS-tilinpäätösstandardien mukainen konsernitilinpäätös 1.1.2005 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta. Jäsenvaltiot voivat myös sallia tai vaatia IAS-tilinpäätösstandardien noudattamista julkisesti noteerattujen yhtiöiden erillistilinpäätöksissä tai minkä tahansa muun yhtiön konserni- tai erillistilinpäätöksissä.

Yhteiskuntavastuutietojen raportointia koskevaa erillistä IAS-standardia ei ole laadittu, mutta useisiin olemassa oleviin IAS-standardeihin sisältyy muun muassa ympäristöasioiden kirjaamista, laskentaa ja julkistamista koskevia säännöksiä. Yhteiskuntavastuuraportoinnin kannalta keskeiset IAS-standardit ovat:

- IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen
- IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

---

49 EU komission tulkitseva tiedonanto neljännen ja seitsemännen tilinpäätösdirektiivin tietyistä artikloista (98/C 16/04), 1998.

- IAS 36 Omaisuuserien arvon alentuminen
- IAS 37 Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat
- IAS 38 Aineettomat hyödykkeet

Tilinpäätöksen esittämistä koskevan yleisperiaatteen mukaan tilinpäätöksen tavoitteena on tuottaa kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta, taloudellisesta tuloksesta ja rahavirroista informaatiota, joka on hyödyllistä laajalle käyttäjäkunnalle taloudellisessa päätöksenteossa. Mikäli yhteiskuntavastuun näkökohdilla on vaikutusta tilinpäätöksen oikeiden ja riittävien tietojen antamiseen, tulee niistä raportoida tilinpäätöksessä. Tämä vaatimus koskee muun muassa olennaisia ympäristömenoja ja -vastuita. IAS 1 standardin kohdan 9 mukaan useat yrityksen esittävät tilinpäätöksen lisäksi erilaisia raportteja, kuten esimerkiksi ympäristöraportin ja jalostusarvolaskelman erityisesti toimialoilla, joilla ympäristöasiat ovat merkittäviä sekä silloin, kun henkilöstöä pidetään tilinpäätöksen tärkeänä käyttäjäryhmänä. Tällaisten lisäraporttien laatiminen on suositeltavaa, jos johto uskoo sen olevan avuksi käyttäjille taloudellisessa päätöksenteossa.

IAS 16 -standardin mukaan esimerkiksi ympäristönsuojeluinvestoinnit voidaan lukea aineelliseen käyttöomaisuuteen. Aineellisia käyttöomaisuushyödykkeitä voidaan hankkia turvallisuuden tai ympäristönsuojeluun liittyvistä syistä. Vaikka tällaisten aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden hankinta ei välittömästi lisää minkään tietyn olemassa olevan aineellisen käyttöomaisuushyödykkeen tuottamaa vastaista taloudellista hyötyä, ne saattavat olla välttämättömiä, jotta yritys pystyisi saamaan vastaista taloudellista hyötyä muista varoistaan. Tällaisessa tapauksessa kyseiset aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden hankinnat ovat merkittävässä varoiksi taseeseen, sillä yritys voi niiden ansiosta saada suuremman taloudellisen hyödyn niihin liittyvistä hyödykkeistä kuin se voisi saada, jos niitä ei olisi hankittu. Tällaiset hyödykkeet merkitään taseeseen vain sellaiseen arvoon, että kyseisen hyödykkeen ja siihen liittyvien hyödykkeiden kirjanpitoarvo ei ylitä niistä yhteensä tulevaisuudessa kerrytettävissä olevaa rahamäärää. IAS 36 -standardi puolestaan edellyttää käyttöomaisuuden arvon tarkastelua säännöllisesti mahdollisten arvon alennusten toteamiseksi. Yhteiskuntavastuun näkökohdilla, erityisesti ympäristövastuilla, voi olla vaikutusta käyttöomaisuuden arvoon.

Ympäristövastuun kannalta keskeisin IAS-standardi on IAS 37, joka käsittelee varauksia ja ehdollisia velkoja. Standardi kuvaa kirjanpito- ja tilinpäätösperiaatteen ympäristövelvoitteiden käsittelystä pakollisena varauksena ja vastuusitoumuksena tai muuna taloudellisena vastuuna käsiteltävänä ehdollisena velkana.

Vuoden 2003 lopulla IAS-standardeja koskevia tulkintaohjeita antava työryhmä julkaisi EU:n päästäkauppadiirektiiviin perustuvien päästöoikeuksien kirjanpito- ja

tilinpäätöskäsittelyä koskevan tulkintaohjeen. Tulkintaohjeen mukaan päästöoikeudet ovat aineettomia hyödykkeitä, jotka käsitellään tilinpäätöksessä IAS 38 -standardin mukaisesti. Mikäli päästöoikeudet saadaan alkuaossa valtiolta käypää arvoa alemmalla hinnalla tai ilmaiseksi, kirjataan erotus kirjanpitoon valtionavustuksena IAS 20 -standardin mukaisesti. Kun päästökauppajärjestelmään kuuluva yritys aiheuttaa päästöjä, kirjaa se pakollisen varauksen IAS 37 -standardin mukaisesti silloin, kun todellinen päästömäärä ylittää yrityksen hallussa olevien päästöoikeuksien määrän. Varauksen määrä perustuu hankittavien päästöoikeuksien markkina-arvoon. IAS-standardeihin liittyvä toinen uusi luonnostulkintaohje on tammikuussa 2004 julkaistu ohje pitkäaikaistoimintoihin liittyvien ympäristövelvoitteiden kustannusten rahastoinnista.

3.2.3 Kansalliset säädökset yhteiskuntavastuutietojen esittämisestä tilinpäätöksessä

Suomessa kirjanpitolautakunta on tammikuussa 2003 antanut yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä (KILA 14.1.2003). Yleisohje perustuu kirjanpitolautakunnan lausuntoon (1675/2002) ja EU:n komission keväällä 2001 antamaan suositukseen ympäristöasioiden tilinpäätöskäsittelystä (2001/453/EY). Yleisohje koskee kaikkia kirjanpitovelvollisia ja ohjeistaa kirjanpitolainsäädännön mukaista tulkintaa olennaisten ympäristömenojen, ympäristövastuiden ja muiden tilinpäätöksessä käsiteltävien ympäristöasioiden kirjanpito- ja tilinpäätöskäsittelyssä.

Kirjanpitolautakunta on lausunnossaan (KILA 1675/2002) ottanut kantaa ympäristöasioiden käsittelyyn yritysten tilinpäätöksissä EU:n komission suosituksen mukaisesti. KILA:n lausunnon mukaan ympäristöasioiden käsittely komission suosituksen mukaisesti on hyvän kirjanpitotavan mukaista. Ympäristöriskien ja -vastuiden selvittäminen yhdenmukaisella tavalla helpottaa tilinpäätösten vertailua sekä oikean ja riittävän kuvan antamista kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta. Yleisohjeessa ei oteta kantaa muita yhteiskuntavastuun osa-alueita, kuten taloudellista ja sosiaalista vastuuta koskevien tietojen esittämiseen tilinpäätöksessä.

Yleisohje on rajattu tilinpäätöksessä annettaviin ympäristötietoihin, eikä siinä käsitellä laajempaa yhteiskuntavastuuraportointia GRI-ohjeiston tai muiden vapaaehtoisten raportointiohjeistojen mukaisesti. Tilinpäätöksen ja erillisen yhteiskuntavastuuraportin osalta kuitenkin edellytetään, että niiden sisältämien tietojen tulee olla kaikilta osin yhdenmukaisia. Lisäksi toimintakertomuksessa tulee ilmoittaa, onko erillinen yhteiskuntavastuuraportti ulkopuolisen riippumattoman tahon tarkastama. Tällä tavalla halutaan antaa sidosryhmille tietoa siitä, sisältääkö erillinen

yhteiskuntavastuuraportti objektiivista, ulkopuolisen tahon todennettavissa olevaa tietoa.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje on jaoteltu kolmeen osaan: ympäristömenojen ja -vastuiden kirjaamista ja laskentaa koskevat periaatteet, ympäristöasioiden esittäminen osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota sekä suositus ympäristöasioiden lakisääteistä laajemmasta esittämisestä tilinpäätöksen liitetiedoissa ja toimintakertomuksessa. Yleisohjeen mukaan toimintakertomuksessa esitettäviä tietoja ovat:

- ympäristönsuojelun toimintaperiaatteet ja ympäristöjärjestelmät
- merkittävät ympäristönäkökohdat ja parannukset keskeisillä ympäristönsuojelun osa-alueilla
- lainsäädännön muutosten vaikutukset
- tiedot ympäristönsuojelun tasosta, kuten energian, materiaalien ja veden kulutuksesta, päästöistä ilmaan ja vesistöihin sekä jätteistä
- toimintakertomuksen ympäristötietojen suhde yrityksen muuhun raportointiin, kuten yhteiskunta- ja ympäristöraportteihin

Toimintakertomuksessa esitettävien tietojen osalta yleisohje ennakoii EU:n tilinpäätösdirektiivien tulevaa muutosta ympäristö- ja henkilötietojen esittämistä koskevasta velvollisuudesta. Tämä velvollisuus tulee koskemaan kaikkia kirjanpitovelvollisia lukuun ottamatta toimintakertomuksen laadinnasta vapautettuja pieniä kirjanpitovelvollisia⁵⁰.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on yleisohjeen pohjalta laatinut oman yleisohjeensa ympäristöasioiden kirjaamisesta ja esittämisestä kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksessä⁵¹. Yleisohje käsittelee tilinpäätöksessä esitettäviä ympäristömenoja, -tuloja, -vastuita ja -velkoja.

Yhteiskuntavastuuasioiden raportointi on myös tuotu osaksi tilinpäätösraportointia eräiden maiden kansallisissa laeissa. Ranskassa julkisesti noteeratut yhtiöt ovat velvoitettuja raportoimaan ympäristöön ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä kysy-

---

50 Kirjanpitovelvollinen on vapautettu toimintakertomuksen laadinnasta, jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt enintään yksi kirjanpitolain 3 luvun 9 §:n 2 momentissa säädetyistä rajoista: 1) liikevaihto yli 6, 25 miljoonaa euroa, 2) taseen loppusumma yli 3,125 miljoonaa euroa, ja 3) yrityksen palveluksessa on keskimäärin yli 50 henkilöä.

51 Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto, 16.12.2003.

myksistä osana toimintakertomusta (nouvelles régulations économiques, NRE, ks. taulukko 6). Tämä tieto kuuluu myös tilintarkastuksen piiriin.

Taulukko 6. Tilinpäätöksessä raportoitavat yhteiskuntavastuutiedot Ranskassa

Sosiaalisen vastuun tiedot		Ympäristövastuun tiedot	
1a	Työntekijöiden lukumäärä Rekrytoinnit (vakituiset ja määräaikaikaiset) Irtisanotut (sisältäen syyt irtisanomisille) Ylityöt Vuokratyövoima	1	Resurssien käyttö (energia, materiaalit, vesi) Energiatehokkuuden parantaminen Uusiutuvien energialähteiden käyttö Maa-alueiden hyödyntäminen Päästöt ilmaan, vesistöihin ja maaperään Melu- ja hajupäästöt Jätteet
1b	Taloudellisen vastuun tiedot		
2	Työajat Poissaolot	2	Toimenpiteet ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi
3	Palkat ja palkkakehitys Sosiaalikulut Voitonjako Naisten ja miesten osuudet	3	Hallintajärjestelmien kattavuus ja sertifiointi
4	Työehtosopimukset	4	Lainsäädännön noudattaminen
5	Työterveys- ja turvallisuusolosuhteet	5	Ympäristönsuojelukustannukset
6	Koulutus	6	Ympäristönsuojeluun liittyvä koulutus Poikkeustilanteita koskevat menettelytavat ja organisaatio
7	Vajaakuntoisten työntekijöiden työllistäminen	7	Pakolliset varaukset ja vastuusitoumukset liittyen ympäristövelvoitteisiin
8	Tuki yleishyödyllisille toiminnoille	8	Rangaistukset ja sakot
9	Alihankinnan merkitys	9	Ulkomaisia tytäryhtiöitä koskevat tavoitteet
10	Panos paikallisyhteisöjen kehittämiseen		

Ranskan laissa on annettu tarkempia soveltamisohjeita sekä sosiaalisen vastuun että ympäristötietojen esittämiseen. Laki tarjoaa suurille yhtiöille yhteisen mallin yhteiskuntavastuuraportointiin. Samalla se määrittelee yhteiskuntavastuutietojen raportoinnin periaatteet. Ranskan lain tavoitteena on kannustaa yrityksiä kehittämään mittareita ja raportoimaan toimintansa ympäristövaikutuksista ja sosiaalisista vai-

kutuksista. Laki tuli voimaan vuoden 2002 alusta. Ranskan sosiaali-, ympäristö- ja talousministeriöiden toimesta on aloitettu lain vaikutusten arviointi yritysten raportointiin.

Norjassa ympäristöasioiden raportointi toimintakertomuksessa on ollut pakollista kaikille kirjanpitovelvollisille jo pidempään. Vuonna 2000 velvoitetta laajennettiin koskemaan myös työterveys- ja turvallisuusasiat. Lisäksi annettiin yksityiskohtaisempi ohje ympäristötietojen esittämiseen.

Ruotsissa tilinpäätöksiä koskevassa lainsäädännössä on vuodesta 1999 lähtien edellytetty kirjanpitovelvollisten, joilla on ympäristölupa tai ympäristölainsäädännön mukainen ilmoitusvelvollisuus, raportoivan ympäristöasioista toimintakertomuksessa. Ruotsissa kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon toimintakertomuksessa esitettävistä ympäristötiedoista⁵².

Tanskassa tilinpäätöksiä koskevassa lainsäädännössä on määritelty raportoitaviksi asioiksi ympäristönäkökohdat ja aineeton pääoma, mikäli ne ovat olennaisia oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Iso-Britanniassa hallitus on julkaissut valkoisen kirjan yhtiölainsäädännön modernisoinnista. Uudistuksen tavoitteena on lisätä toimintakertomuksessa tapahtuvaa yhteiskuntavastuutietojen raportointia. Laki koskee julkisesti noteerattuja yrityksiä, joilla on vähintään 500 työntekijää, sekä julkisesti noteeraamattomia yrityksiä, jotka työllistävät yli 5000 työntekijää sekä yrityksiä, joiden liikevaihto on vähintään 500 miljoonaa puntaa. Lakiuudistus velvoittaa yrityksiä raportoimaan muun muassa suhteestaan työntekijöihin, asiakkaisiin ja toimittajiin sekä yrityksen toiminnan vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan ja ympäristöön. Yritykset voivat itse päättää, mitkä vaikutukset ovat niin olennaisia, että niitä koskeva raportointi on tarpeellista. Koska kyse on toimintakertomusraportoinnista, vastuu annetuista tiedoista on yhtiön hallituksella.

Yhdysvalloissa yritysten toimintaperiaatteita koskeva lainsäädäntö velvoittaa ulkomailla työllistäviä yrityksiä kertomaan ihmisoikeuksiin, työntekijöiden oikeuksiin ja ympäristöasioihin liittyvää tietoa toimintakertomuksessa. Australiassa yhtiölainsäädäntö puolestaan edellyttää hallituksen toimintakertomuksessa kuvausta ympäristönsuojelun tasosta suhteessa lainsäädäntöön ja viranomaisvaatimuksiin.

---

52 BFN U 98:2: Miljöinformation i förvaltningsberättelsen, 1998.

Useissa maissa pörssin raportointivelvoitteisiin sisältyy vaatimuksia yhteiskuntavastuutiedoista. Ympäristövastuiden raportoinnin osalta yksityiskohtaisia vaatimuksia löytyy ainakin Kanadan ja Yhdysvaltojen pörssien raportointivelvoitteista. Kanadassa pörssivalvontaviranomainen edellyttää ympäristönsuojeluun liittyvien nykyisten ja tulevien vaatimusten taloudellisten tai operatiivisten vaikutusten kuvaamista vuosiraportissa. Kanadassa erityisesti rahoitusalan yhteiskuntavastuureportointi on viime vuosina kasvanut, sillä suurille pankeille ja rahoituslaitoksille on asetettu velvoitteita kuvata toimintakertomuksessa panoksensa maan talouden ja yhteiskunnan kehittämiseen.

Yhdysvalloissa pörssiyritysten on raportoitava muun muassa ympäristölainsäädännön vaatimusten noudattamisen vaikutuksista yhtiön investointeihin, tulokseen ja taloudelliseen asemaan sekä kuvattava toteutuneiden ja ennakoitavien ympäristöinvestointien taso. Yhtiöiden tulee raportoida käynnissä tai vireillä olevista ympäristöasioihin liittyvistä riita-asioista ja oikeusprosesseista sekä arvioida niiden vaikutusta yhtiön taloudelliseen asemaan. Johdon on myös kommentoitava ympäristöasioiden hallintaan liittyvien riskien hallinnan ja sisäisten kontrollien tasoa. Lisäksi erityishuomiota on kiinnitetty ympäristövastuita koskevien riittävien tietojen antamiseen.

3.3 Erilliset yhteiskuntavastuuraportit

3.3.1 Euroopan unionin erillisiä yhteiskuntavastuuraportteja koskevat aloitteet

Euroopan unionin alueella yhteiskuntavastuuraportointia koskevaa säätelyä on ehdotettu Euroopan yhteisöjen komission kesällä 2001 julkaisemassa vihreässä kirjassa yritysten yhteiskuntavastuun eurooppalaisten puitteiden edistämisestä (KOM (2001) 366). Euroopan parlamentin mietinnössä A5-0159/2002 tuettiin erityisesti GRI-ohjeiston käyttöönottoa EU:n alueella. Päätöslauselmassa Euroopan parlamentti on kehottanut komissiota antamaan ehdotuksen direktiivistä, jolla edellytettäisiin ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportointia taloudellisen raportoinnin rinnalla. Vuonna 2001 laaditussa EU:n kestävän kehityksen strategiassa lähdettiin liikkeelle siitä, että yhteiskuntavastuun raportointi tulisi pakolliseksi kaikille yli 500 henkilöä työllistäville yrityksille. Heinäkuussa 2002 antamassaan tiedonannossa komissio on asettanut tavoitteeksi luoda yhtenäiset puitteet yritysten yhteiskuntavastuun mittaamiselle, raportoinnille ja varmentamiselle kesäkuuhun 2004 mennessä. Tätä valmistelee EU:n komission asettama sidosryhmien välinen foorumi.

3.3.2 Erillisiä ympäristöraportteja koskevat lait

EU:n asetus ympäristöasioiden hallinnasta ja auditoinnista (EMAS) on vapaaehtoinen ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä. Se perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen 761/2001 organisaatioiden vapaaehtoisesta osallistumisesta yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään. Järjestelmään voivat liittyä kaikki EU:n alueella tai ETA-maissa toimivat yritykset ja organisaatiot. Asetuksen mukainen EMAS-järjestelmä sisältää ISO14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmäosuuden lisäksi ympäristöselonteon. Ympäristöselonteon avulla organisaatio raportoi sidosryhmilleen toimintaansa liittyvistä ympäristöasioista. Ympäristöselonteon uskottavuutta lisää se, että selonteon tiedot vahvistaa aina ulkopuolinen todentaja.

EMAS-asetuksen mukaan ympäristöselonteossa käsiteltäviä asioita ovat:

- Selkeä ja yksiselitteinen kuvaus EMAS-järjestelmään rekisteröitävästä organisaatiosta ja yhteenveto sen toiminnasta, tuotteista ja palveluista sekä tarpeen vaatiessa suhteesta mahdolliseen emo-organisaatioon.
- Organisaation ympäristöpolitiikka ja lyhyt kuvaus organisaation ympäristöjärjestelmästä.
- Kuvaus organisaation kaikista merkittävistä välittömistä ja välillisistä ympäristönäkökohdista, joilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia, ja selitys kyseisiin näkökohtiin liittyvien vaikutusten luonteesta.
- Kuvaus merkittäviin ympäristönäkökohtiin ja -vaikutuksiin liittyvistä ympäristöpäämääristä ja -tavoitteista.
- Yhteenveto saatavilla olevista tiedoista, joissa organisaation ympäristönsuojelun tasoa verrataan merkittävien ympäristövaikutusten osalta sen ympäristöpäämääriin ja -tavoitteisiin. Yhteenvetoon voi sisältyä numerotietoja päästöistä, jätteistä, raaka-aineiden, energian ja veden kulutuksesta, melusta sekä muista ympäristönäkökohdista.
- Muut ympäristönsuojelun tasoon liittyvät tekijät, mukaan lukien lainsäädännön vaatimusten täyttäminen merkittävien ympäristövaikutusten kannalta.
- Ympäristötodentajan nimi ja akkreditointinumero sekä vahvistuksen päivämäärä.

EMAS-asetuksessa kannustetaan organisaatioita käyttämään tarvittaessa ympäristönsuojelun tasoa kuvaavia indikaattoreita. Valittujen indikaattoreiden tulee:

- Antaa tarkka kuva organisaation ympäristönsuojelun tasosta.
- Olla ymmärrettäviä ja yksiselitteisiä.
- Mahdollistaa vertailu edellisvuosiin nähden organisaation ympäristönsuojelun tason kehittymisen arviointia varten.
- Mahdollistaa tarvittaessa vertailu alakohtaisten, kansallisten tai alueellisten esimerkkien kanssa.
- Mahdollistaa tarvittaessa vertailu lainsäädännössä asetettujen vaatimusten kanssa.

EMAS-järjestelmään on rekisteröitynyt kaiken kaikkiaan noin 3 500 toimipaikkaa. Suomessa asetus on ollut voimassa vuodesta 1995 lähtien ja järjestelmään on rekisteröitynyt 39 toimipaikkaa.

Sekä Tanskassa että Hollannissa on EMAS-järjestelmää vastaava erillisiä ympäristöraportteja koskeva velvoite viety myös kansalliseen ympäristölainsäädäntöön. Tanskassa vuonna 1996 voimaan tullut laki vihreistä tilinpäätöksistä (grønne regnskap) edellyttää tietyillä toimialoilla toimivilta yrityksiltä erillistä ympäristöraporttia. Laki koskee ympäristölupavelvollisia yrityksiä ja sen soveltamisalan piiriin kuuluu noin 3000 yritystä. Lain mukaan ympäristöraportin tulee sisältää:

- tiedot yrityksen toiminnasta ja toimialasta, kuten tietoa ympäristöluvista, valvovasta ympäristöviranomaisesta, toiminnan tärkeimmistä ympäristönäkökohdista
- johdon kertomus ympäristöasioiden hoidosta
- selvitys yrityksen ympäristövastuun tuloksista, kuten energian, veden ja raaka-aineiden kulutuksesta, päästöistä ja jätteistä

Mikäli yrityksen toimipaikat on rekisteröity EMAS-järjestelmään, riittää todenne-tun ympäristöselonteon lähettäminen viranomaiselle lain edellyttämäksi raportoinniksi.

Hollannissa vuodesta 1999 lähtien ympäristönsuojelulain perusteella ympäristöä kuormittavilla toimialoilla toimivien yritysten on tehtävä erillinen ympäristöraportti joka toinen vuosi. Lakisääteisen raportoinnin piiriin kuuluu noin 300 teollista toimintaa harjoittavaa yritystä. Hollannin lain mukaan ympäristöraportin tulee sisältää yrityksen toiminnan luonne sekä tärkeimmät toiminnot ja prosessit, toimintaan liittyvät ympäristövaikutukset, yhteenveto keskeisistä ympäristötunnusluvuista sekä ympäristönsuojelun edistämiseksi toteutetut tekniset, organisatoriset ja hal-

linnolliset toimenpiteet sekä kuvaus käyttöön otetuista ympäristönsuojelun laitteistoista. Myös Hollannissa lain vaatimukset voidaan täyttää EMAS-selonteon laatimisella. Hollannin ja Tanskan lisäksi muun muassa Belgiassa tietyiltä yrityksiltä vaaditaan erillinen ympäristöraportti lähinnä viranomaisvaatimukseen liittyvistä velvoitteista.

3.3.3 Vapaaehtoiset raportointialoitteet

Yhteiskuntavastuun raportointiin on laadittu useita ohjeistoja. Merkittävimpänä kansainvälisenä vapaaehtoisen raportoinnin aloitteena pidetään Global Reporting Initiative (GRI) -ohjeistoa (ks. tarkemmin edellä). GRI:n lisäksi kansainvälisiä yhteiskuntavastuun raportointiohjeistoja ovat julkaisseet muun muassa World Business Council for Sustainable Development (WBCSD)⁵³, Institute of Social and Ethical Accountability (Accountability)⁵⁴, YK:n ympäristöohjelma UNEP sekä useat toimialajärjestöt kuten kemianteollisuuden eurooppalainen kattojärjestö CEFIC⁵⁵. WBCSD on laatinut ohjeen raportoinnin toteuttamisesta sekä www-portaalin, jonka tarkoituksena on edistää parhaita raportointikäytäntöjä. Accountabilityn AA1000 -standardit käsittelevät myös raportointia osana yhteiskuntavastuuprosessia. UNEP puolestaan julkaisi 50 kohdan listan yhteiskuntavastuuraportoinnin osa-alueista jo vuonna 1994. Näiden aloitteiden lisäksi yhteiskuntavastuun raportointia on edistetty useissa maissa kansallisilla aloitteilla.

Joissain tapauksissa vapaaehtoisista ohjeistoista voi käytännössä tulla pakollisia, kuten Etelä-Afrikassa, jossa pörssiin listautuvilta yrityksiltä edellytetään yhteiskuntavastuuraportointia GRI-ohjeiston mukaisesti. Etelä-Afrikassa The King Report on Corporate Governance – King II (2002) oli maailman ensimmäinen virallinen yritysten hallintokäytäntöjä koskeva raportti, jossa yhteiskuntavastuuraportointi on sisällytetty julkisen noteerauksen vaatimukseen. King II -raportin tavoitteena on edistää hyvän hallintotavan käytäntöjä eteläafrikkalaisissa yrityksissä. Raportti ei sisällä lakisääteisiä vaatimuksia, vaan on luonteelta suositus. Suosituksen täyttäminen on kuitenkin edellytys Johannesburgin pörssiin listautumiselle, kaikille rahoitusalan yrityksille sekä yrityksille, jotka ovat mukana julkisten hankkeiden toteuttamisessa. King II -raportin suositukset sisältävät:

---

53 <http://www.wbcsd.org>

54 <http://www.accountability.org.uk>

55 <http://www.cefic.org>

- Vuosittain tapahtuvan yhteiskuntavastuuraportoinnin (sosiaalinen vastuu, eettiset periaatteet, liiketoiminnan muutokset, ympäristö- ja turvallisuusasioita koskevat politiikat ja käytännöt).
- Integroidun lähestymistavan sidosryhmäraportointiin:
  - varmennettavissa olevien liiketoiminnan periaatteiden hyväksynnän ja soveltamisen käytäntöön
  - käytäntöjen toteutuksen ja raportointia tukevan evidenssin
  - tulokset suhteessa määriteltyihin periaatteisiin
- Yhteiskuntavastuuraportointiin sisällytettyjen asioiden pohdinnan tulee perustua:
  - olennaisuuteen liiketoiminnan, raportoinnin laajuuden, raportointiajanjakson, tuloksia koskevien odotusten sekä välittömien vaikutusten kannalta
  - GRI-ohjeistoon ja sen raportointiperiaatteisiin (luotettavuus, selkeys, olennaisuus, vertailukelpoisuus, oikea-aikaisuus ja todennettavuus)
  - olennaisuuden määrittelyyn kansainvälisten mallien ja kansallisten näkökohtien perusteella
- Erityisesti on kiinnitettävä huomiota seuraavien yhteiskuntavastuun näkökohtien raportointiin:
  - työterveys- ja turvallisuusasiat, mukaan lukien AIDS
  - ympäristöasiat
  - sosiaalisten investointien priorisointi, mukaan lukien mustien työllistämiseen tähtäävät aloitteet
  - inhimillisen pääoman kehittäminen

Tanskassa yhteiskuntavastuun raportointia on edistetty kahden merkittävän aloitteen avulla. Elokuussa 2001 Tanskassa sosiaaliministeriö julkaisi ohjeen yhteiskuntavastuuraportointiin (Socialtiske regnskaber – guidelines for virksomheder og organisationer)⁵⁶. Ohje on tarkoitettu sekä yrityksille että julkisen sektorin organisaatioille, jotka raportoivat toimintansa sosiaalisista vaikutuksista. Lisäksi Tanskassa on laadittu pk-sektorin yrityksille suunnattu ohje, jonka tavoitteena on

---

56 http://www.bm.dk/publikationer/2001/socialtiske_regnskaber/socialtiske_regnskab.pdf

lisätä tietoisuutta yhteiskuntavastuuraportoinnista ja raportoinnin hyödyistä, kuvata tanskalaisyriyten raportointikäytäntöjä sekä antaa ohjeita raportoinnin aloittamiseen. Ohje on laadittu yhteistyössä Tanskan työministeriön ja keskeisten työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kanssa.

Iso-Britanniassa hallitus julkaisi lokakuussa 2001 ohjeet yritysten ympäristöraportointiin. Samassa yhteydessä pääministeri kehotti julkisesti maan johtavia yrityksiä raportoimaan ympäristöasioista. Ympäristöraportointiohje sisältää muun muassa kasvihuonekaasupäästöjä, veden käyttöä ja jätteitä koskevat tiedot. Kesällä 2003 Iso-Britanniassa tehtiin lakialoite yli 40 keskeisen kansalaisjärjestön ja ammattiliiton toimesta. Aloitteen tavoitteena on saada yhteiskuntavastuun raportointi pakolliseksi ja lakisääteiseksi. Aloitteessa vaaditaan muun muassa lakisääteistä raportointivelvoitetta yrityksille, joiden toimintaan liittyy merkittäviä yhteiskuntavastuun näkökohtia, sidosryhmävuorovaikutuksen kehittämistä merkittävien yhteiskuntavastuun näkökohtien tunnistamiseen sekä yhtiöiden johdon nykyistä suurempaa vastuuta yhteiskunnallisista vaikutuksista ja eri sidosryhmien intressien huomiomisesta.

Alankomaissa kirjanpitolautakuntaa vastaavan toimielimen (Dutch Council For Annual Reporting) alainen työryhmä on laatinut lokakuussa 2003 ohjeen yhteiskuntavastuun raportointiin. Ohje on syntynyt sidosryhmien välisen vuoropuhelun tuloksena ja se perustuu Hollannin hallituksen asettamiin tavoitteisiin kehittää organisaatioiden yhteiskuntavastuun raportointia⁵⁷.

Australiassa yhteiskuntavastuu- ja ympäristöraportointiin on julkaistu useita ohjeistoja. Australian ympäristöministeriön toimeksiannosta vuonna 2000 laadittiin ympäristöraportointiohje ja vuonna 2002 yhteiskuntavastuuraportoinnin portaali⁵⁸, jossa on tietoa 300 suurimman julkisesti noteeratun australialaisen yrityksen yhteiskuntavastuusta. Portaali on tarkoitettu lähinnä yrityksille, jotka haluavat tuottaa yhteiskuntavastuutietoa sijoittajille standardisoidussa muodossa. Tällä hetkellä portaalissa on mukana seitsemän yritystä. Australian ympäristöministeriö on lisäksi tuottanut seikkaperäisen tulkintaohjeen GRI-ohjeiston ympäristövastuun tunnusluvuista australialaisille yrityksille. Sosiaalisen ja taloudellisen vastuun tunnuslukuja koskeva tulkintaohje on valmisteilla. Suurimpien australialaisten yhtiöiden talousjohdon ja tilintarkastajien muodostama Group100 on myös laatinut ohjeen yhteiskuntavastuuraportointiin⁵⁹.

---

57 <http://www.rjnet.nl>

58 <http://www.sirisdata.com>

59 http://www.group100.com.au./policies/G100_guide-tbl-reporting2003.pdf

Kanadassa on julkistettu neljän ministeriön yhteinen yhteiskuntavastuuraportoinnin aloite⁶⁰. Teollisuus-, ulko-, ulkomaankauppa- ja ympäristöministeriöt ovat rahoittaneet yhteiskuntavastuuraportointia tukevan www-portaalin laadinnan. Portaali julkaistiin marraskuussa 2003 ja samassa yhteydessä ministeriöt lähettivät Toronton pörssissä noteeratuille yhtiöille kirjeen, jossa yrityksiä kannustetaan raportoimaan yhteiskuntavastuusta. Yhteiskuntavastuun raportointi on Kanadassa vapaaehtoista, mutta aloitteella maan hallitus on halunnut vastata Johannesburgin kokouksessa asetettuihin tavoitteisiin rohkaista yrityksiä raportoimaan yhteiskuntavastuusta.

Italiassa työministeriön ja sosiaaliministeriön aloittamassa hankkeessa kehitetään yhteisiä tunnuslukuja ja tuetaan muun muassa pk-sektorin yrityksiä yhteiskuntavastuu strategioiden laadinnassa ja toiminnan itsearvioinnissa. Tunnuslukujen pohjalta voidaan laatia yhtenäisessä muodossa esitettävä yhteiskuntavastuuraportti. Espanjassa AENOR ja Fundación Entorno ovat julkaisseet aloitteen, jonka tavoitteena on auttaa GRI-ohjeistoon perustuvaa raportointia⁶¹. Irlannissa Business in the Community ja Italiassa GBS Study Group ovat julkaisseet ohjeita yhteiskuntavastuuraportointiin.

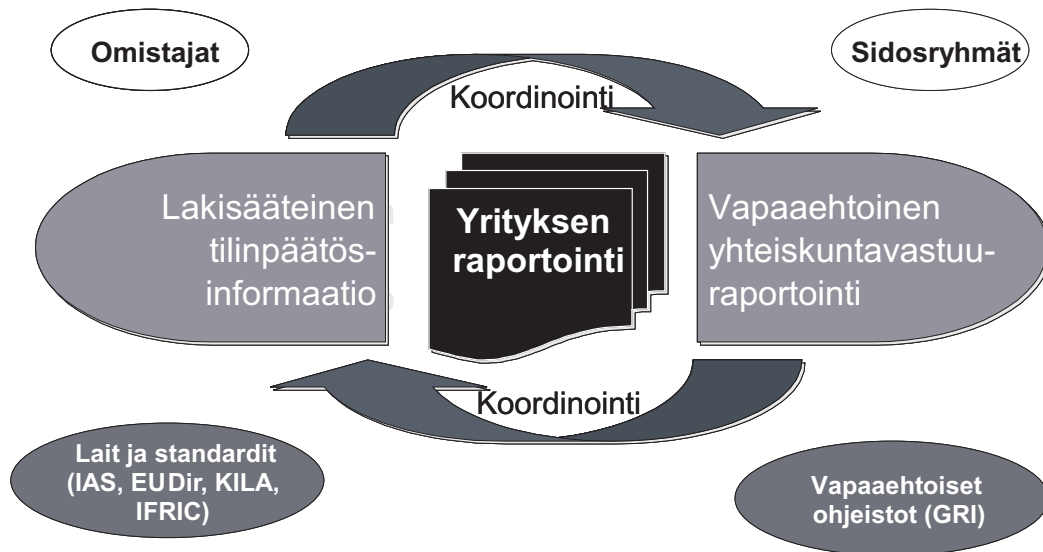
---

60 http://www.sustainabilityreporting.ca_

61 http://www.fundacion-entorno.org/pr_so_1.asp

4 Vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin ja lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin kehitys

Yhteiskuntavastuun raportointi on vielä suurelta osin vapaaehtoista, vaikka muutamissa maissa raportointiin liittyviä velvoitteita on viime vuosina säädetty ja näiden lakisääteisten raportointivelvoitteiden määrä jatkuvasti kasvaa. Koska yhteiskuntavastuulla ja eri sidosryhmien odotuksiin vastaamisella on yhä suurempi merkitys yrityksen toiminnan pitkän aikavälin menestymisessä, koetaan erityisesti ympäristöasioihin ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvien riskien ja mahdollisuuksien raportointi tärkeäksi. Yrityksiä on kannustettu yhteiskuntavastuuraportointiin pääosin erilaisten vapaaehtoisten aloitteiden kautta. Viime aikoina on keskusteltu vilkkaasti julkisen vallan roolista ja yhteiskuntavastuuraportoinnin säätelyn tarpeesta. Asteittain vapaaehtoisen raportoinnin alueelle kuuluvia asioita on siirtynyt osaksi lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota tai muuta yritysten pakollista raportointia. Esimerkkejä tästä ovat taloudellisesti olennaisten ympäristöasioiden tilinpäätösraportointi sekä ympäristö- ja henkilöstöasioiden tuominen jatkossa osaksi toimintakertomuksia EU:n alueella. Jatkossa onkin odotettavissa, että vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin alueelle tällä hetkellä kuuluvia asioita siirtyy yhä enemmän osaksi lakisääteistä raportointia niiden sisällön ja merkityksen vakiinnuttua. Kuviossa 3 on kuvattu lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin ja vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin välistä suhdetta.

Kuvio 3. Lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin ja vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin suhde

Yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännöt ovat kehittyneet viime vuosina nopeasti. Yleisesti hyväksyttyä sisältöä yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnille ei kuitenkaan vielä ole muodostunut. GRI-ohjeisto edustaa parasta käytäntöä vapaaehtoisen raportoinnin alueella. Eräissä maissa on lähdetty kehittämään säätelyä erityisesti ympäristöraportointiin, mutta myös yhteiskuntavastuutietojen esittämiseen, kuten Ranskassa. Säätelyn kannalta ongelmallista on se, että yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännöt eivät ole vielä riittävän vakiintuneet. Tässä vaiheessa yritysten yhteiskuntavastuun edistämisen kannalta olisikin suositeltavaa tukea kehitystä, jossa luodaan hyvää yhteiskuntavastuuraportoinnin käytäntöä ja määritellään lähestymistapoja vertailukelpoisten yhteiskuntavastuutietojen tuottamiselle. Yhteiskuntavastuun eri osa-alueista kehitys on pisimmällä ympäristövastuun raportoinnissa. Tällä alueella hyviä tuloksia on saavutettu vapaaehtoisen raportoinnin kehittämisessä, mutta myös tuomalla merkittäviä ympäristöasioita osaksi lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota. Yrityksen yhteiskuntavastuun raportoinnin säätelyn kehittäminen vastaavalla tavalla tilinpäätösraportoinnin säätelyn kautta on järkevä ja kustannustehokas tapa viedä kehitystä eteenpäin. Tätä kehitystä tulee jatkossa edistämään muun muassa EU:n tilinpäätösdirektiivien muutos toimintakertomuksen raportointivelvoitteiden osalta.

Toimintakertomuksessa esitettävät ympäristöasiat on määritetty EU:n komission suosituksessa (2001/453/EY) ja kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa. Nämä tiedot kattavat yrityksen toiminnan merkittävät välittömät ympäristönäkökohdat ja siten useimmat GRI-ohjeiston ympäristövastuun avaintunnusluvuista. Monet välilliset vaikutukset, kuten toimittajaketjun hallinta, tuotevastuu, kuljetukset sekä vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, eivät ole mukana toimintakertomuksessa esi-

tettävissä tiedoissa. Tällaisten vaikutusten laajempi kuvaaminen onkin yleensä paikallaan erillisissä yhteiskuntavastuuraporteissa, eivätkä ne välttämättä kuulu toimintakertomuksen tavoitteiden kannalta olennaisiin tietoihin.

EU:n tilinpäätösdirektiivien muutoksessa toimintakertomuksessa esitettäviksi asioiksi on määritelty myös sosiaalisen vastuun tiedot. Esitettäviä sosiaalisen vastuun tietoja ei määritelty EU:n tilinpäätösdirektiiveissä tai niitä koskevissa komission suosituksissa tai tulkintaohjeissa. Jatkossa tarvitaan lisäohjeistusta toimintakertomuksessa esitettävien sosiaalisen vastuun tietojen sisällöstä. GRI-ohjeiston avaintunnusluvut sosiaalisen vastuun alueella liittyvät työntekijöihin ja työskentelyolosuhteisiin, työntekijöiden ja työnantajan välisiin suhteisiin, työterveys- ja turvallisuusasioihin, koulutukseen sekä tasa-arvoon ja henkilöstön monimuotoisuuteen. Lisäksi sosiaalisen vastuun avaintunnuslukuja on määritelty ihmisoikeuksia koskeviin kysymyksiin, lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan kohdistuviin vaikutuksiin sekä tuotevastuuseen. Myös Ranskan lakisäädännön kattamista sosiaalisen vastuun tiedoista voidaan alustavasti päätellä, mihin tunnuslukuihin EU:n toimintakertomuksia koskevassa tilinpäätösdirektiivissä mahdollisesti viitataan.

Lakisäätteen tilinpäätösinformaation ja vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin yhteyttä voidaan tarkastella voimassa olevien raportointivelvoitteiden kautta. Kirjanpitolaian mukaan tilinpäätöksen on annettava oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Yhteiskuntavastuuasioiden esittäminen yrityksen tilinpäätöksessä on pakollista, mikäli niillä on olennainen vaikutus tilinpäätöksen antamaan kuvaan. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi ympäristövastuut tai olennaiset ympäristömenot. Tilinpäätöksen on aina oltava täydellinen ja riittävä sellaisenaan, eikä tilinpäätöksessä voida viitata tilinpäätöksen ulkopuolisessa dokumentissa, kuten yhteiskuntavastuuraportissa, annettuihin tietoihin.

Yhteiskuntavastuuraportin tavoitteena puolestaan voidaan pitää tilinpäätöstä täydentävän ja laajemman kuvan antamista kirjanpitovelvollisen toiminnan taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Myös yhteiskuntavastuuraportin tulee antaa oikea ja riittävä kuva kirjanpitovelvollisen toiminnasta, mutta tietojen olennaisuutta ei tällöin arvioida tuloksen ja taloudellisen aseman kannalta, vaan yhteiskunnallisten vaikutusten ja sidosryhmien odotusten näkökulmasta. Jokin yrityksen toimintaan liittyvä yhteiskuntavastuun näkökohta voi vaikuttaa sidosryhmien päätöksiin, vaikka kyseisellä näkökohdalla ei olisi olennaista vaikutusta tulokseen ja taloudelliseen asemaan. Viimeaikainen kehitys on tehnyt lakisäätisistä tilinpäätöksistä ja erillisistä yhteiskuntavastuuraporteista lähemmin toisiinsa liittyviä. Tämän vuoksi tietojen johdonmukaisuuteen sekä esitettyjä tietoja koskeviin vastuukysymyksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Yhteiskuntavastuutietojen tilinpäätöskäsittelyn kannalta Suomessa voidaan erottaa kolmentyyppisiä kirjanpitovelvollisia. IAS-kirjanpitovelvolliset laativat tilinpäätöksensä IAS-standardien mukaisesti. Yhteiskuntavastuun raportoinnin kannalta keskeiset IAS-standardien vaatimukset liittyvät olennaisten menojen esittämiseen, omaisuuden arvon muutoksiin sekä varauksiin ja ehdollisiin velkoihin. IAS-standardit eivät sisällä toimintakertomusta koskevia säännöksiä. IAS-kirjanpitovelvollisia koskevat myös IAS-standardien tulkintaohjeet, kuten päästöoikeuksien kirjanpitokäsittelyä koskeva ohje.

Muiden kuin IAS-kirjanpitovelvollisten toimintaa säätelevät EU:n tilinpäätösdirektiivit ja kansallinen kirjanpitolainsäädäntö. Kirjanpitolautakunnan yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksissä sisältää kaikkia kirjanpitovelvollisia koskevat tulkintaohjeet ympäristömenojen ja -vastuiden sekä muiden taloudellisesti olennaisten ympäristötietojen tilinpäätöskäsittelyä.

Jatkossa EU:n tilinpäätösdirektiivit tulevat edellyttämään yhteiskuntavastuutietojen esittämistä toimintakertomuksessa. Tämä vaatimus koskee kaikkia kirjanpitovelvollisia. Jäsenmailla on kuitenkin mahdollisuus myöntää poikkeuksia tästä velvoitteesta. Suomessa pienet kirjanpitovelvolliset on kirjanpitolain perusteella vapautettu kokonaan toimintakertomuksen laadinnasta.

5 Johtopäätöksiä

Tässä esiselvityksessä on käyty läpi yhteiskuntavastuun kansainvälisiä ohjeistoja sekä toimenpiteitä vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla. Kansainvälisten ohjeistojen kautta yhteiskuntavastuu on saamassa yleisesti hyväksytyyn sisällön. Yhteiskuntavastuun yrityskohtainen tulkinta riippuu kuitenkin yrityksen toiminnan luonteesta ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Yhteiskuntavastuun sisältö ja sisällön muodostavien asioiden keskinäiset painoarvot eivät ole samanlaisia jokaisen yrityksen kohdalla. Yhteiskuntavastuuseen liittyy myös monia erilaisia tarkastelutasoja. Yhteiskuntavastuuseen liittyvät vaikutukset tai näkökohdat voivat johtua joko välittömästi tai välillisesti organisaation toiminnasta ja ne voivat olla globaaleja tai paikallisia. Organisaatiosta riippuen vaikutukset voivat liittyä sen omaan toimintaan, toimittajaketjuun tai tuotteisiin. Vaikutuksia voidaan myös tarkastella globaalin talouden, Suomen kansantalouden tai alueellisen ja paikallisen hyvinvoinnin luomisen kannalta.

Kansainvälisten yhteiskuntavastuun ohjeistojen tulkintaa ja vastuullisen yritystoiminnan edistämisen toimenpiteitä voidaan niin ikään tarkastella globaalien, kansallisten ja paikallisten toimintaketjujen tasolla. Globaalit toimintaketjut muodostuvat monikansallisista, yleensä suurista yrityksistä, ja niiden toimittajaketjuun kuuluvista pk-yrityksistä. Globaaleihin toimintaketjuihin liittyy usein merkittäviä yhteiskuntavastuun näkökohtia ja kansainväliset yhteiskuntavastuun ohjeistot on laadittu nimenomaan globaalien toimintaketjujen vaikutusvaltaisille organisaatioille. Kansallisiin toimintaketjuihin kuuluvat valtakunnalliset toimijat, kuten kotimarkkinoilla toimivat yritykset, valtion liikelaitokset ja viranomaiset. Paikalliset toimintaketjut puolestaan koostuvat alueellisen tai paikallisen tason toimijoista, joita ovat muun muassa alueen pk-yritykset, suurten yritysten yksittäiset toimipaikat, kunnat ja kuntien liikelaitokset sekä muut palveluntuottajat. Taulukossa 7 on arvioitu yhteiskuntavastuun kansainvälisten ohjeistojen soveltuvuutta ja kansallisen tulkinnan tarvetta toimintaketjujen kautta.

Taulukko 7. Vapaaehtoisten yhteiskuntavastuun ohjeistojen soveltuvuus eri toimintaketjujen tasolla

	OECD:n toiminta-ohjeet monikansallisille yrityksille	GRI-raportointiohjeisto	YK:n Global Compact
Globaalit toimintaketjut			
1a) Monikansalliset yritykset	Tarkoitettu nimenomaan edistämään vastuullisia toimintakäytäntöjä monikansallisissa yrityksissä ja varmistamaan, että kansainväliset yritykset toimivat kansallisten käytäntöjen ja yhteiskunnallisten odotusten mukaisesti	Kehitetty kaikkien organisaatioiden taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten raportointiin. Soveltuu tällä hetkellä parhaiten monikansallisille yrityksille.	Monikansalliset yritykset voivat sitoutua Global Compactin kautta keskeisten kansainvälisten yhteiskuntavastuun periaatteiden toteuttamiseen toiminnassaan.
1b) Monikansallisten yritysten toimittajaketju	Soveltaminen riippuu toiminnan kansainvälisyyden asteesta ja rajoittuu yrityksen rooliin toimittajaketjun osana. Tuotevastuun merkitys voi korostua.	Soveltuu toimittajaketjun taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten raportointiin erityisesti tulkittuna GRI-ohjeiston asiakokonaisuuksittain.	Monikansallisten yritysten toimittajat voivat sitoutua Global Compactin kautta keskeisten kansainvälisten yhteiskuntavastuun periaatteiden toteuttamiseen toiminnassaan.
Kansalliset ja paikalliset toimintaketjut			
2a) Valtakunnalliset organisaatiot	Soveltaminen mahdollista asiakokonaisuuksittain.	Soveltuu valtakunnallisten organisaatioiden taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten raportointiin, mutta voi edellyttää kansallista tulkintaa	Valtakunnalliset organisaatiot voivat sitoutua Global Compactin kautta keskeisten yhteiskuntavastuun kansainvälisten periaatteiden toteuttamiseen omassa vaikutuspiirissään.
2b) Alueelliset ja paikalliset organisaatiot	Soveltaminen mahdollista asiakokonaisuuksittain.	Soveltuu alueellisten ja paikallisten organisaatioiden taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten raportointiin, mutta voi edellyttää kansallista tulkintaa.	Alueelliset ja paikalliset organisaatiot voivat sitoutua Global Compactin kautta keskeisten yhteiskuntavastuun kansainvälisten periaatteiden toteuttamiseen omassa vaikutuspiirissään.

Vastuullinen yritystoiminta edistää yhteiskunnan yleistä hyvinvointia ja on yksi kilpailukykytekijä, joilla yritykset voivat parantaa julkista kuvaansa ja edistää liiketoimintaansa. Käytännön toimenpiteet vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen riippuvat organisaation yhteiskunnallisten vaikutusten merkittävydestä. Esi-selvityksen perusteella voidaan nostaa esille useita yhteiskuntavastuun kansallista tulkintaa koskevia jatkoselvityskohteita.

1. Vastuullisen yritystoiminnan edistäminen hyvän hallintotavan toimintaperiaatteiden avulla

Gloaalien toimintaketjujen osalta kyse on vastuullisen yritystoiminnan edistämisestä monikansallisten yritysten omassa toiminnassa ja näiden yritysten välittömässä vaikutuspiirissä. Tällöin keskeistä on muun muassa hyvään hallintotapaan liittyvien toimintaperiaatteiden edistäminen suomalaisissa yrityksissä ja laajentaminen kattamaan myös vastuullisen yritystoiminnan periaatteet. Vastuulliseen yritystoimintaan liittyvässä keskustelussa sidosryhmien roolia yritysten hallinnossa voidaan pitää yhtenä keskeisenä kysymyksenä. OECD:n hyvän hallintotavan ohjeet korostavat, että yrityksen kilpailukyvyyn ja menestyksen takana on viime kädessä toimiva yhteistyö yrityksen ja sen sidosryhmien välillä. Omistajien etujen valvonnan ohella hyvään hallintotapaan kuuluu sidosryhmien odotusten huomiointi. Yhteiskuntavastuun keskeisten kansainvälisten ohjeistojen ja periaatteiden liittäminen selkeämmin osaksi hyvän hallintotavan ohjeistoja erityisesti julkisesti noteerattujen yhtiöiden osalta tulisi selvittää. Hyvä esimerkki tällaisesta kehityksestä on Etelä-Afrikan pörssin hyvän hallintotavan ohjeet, jotka edellyttävät julkisesti noteeratuilta yhtiöiltä GRI-ohjeistoon pohjautuvaa yhteiskuntavastuuraporttia.

Myös valtion tulisi valtioenemmistöisten yhtiöiden omistajana tuoda esille vastuullisen yritystoiminnan arvoa omistajille. Yhteiskuntavastuun rooli valtioyhtiöiden omistajaohjauksessa tulisikin selvittää ja tutkia mahdollisuudet valtioyhtiöitä koskevien hyvän hallintotavan ohjeiden käyttöön vastuullisen yritystoiminnan edistämässä valtioenemmistöisissä yhtiöissä ja niiden vaikutuspiirissä.

Lisäksi tulisi selvittää, millä tavalla vastuullista yritystoimintaa voidaan parhaiten edistää monikansallisten yritysten toimittajaketjuun kuuluvissa pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Hyvänä esimerkkinä tästä on vastuullista tuontikauppaa edistävä suomalaisyritysten verkosto. Toimittajaketjua koskevien vapaaehtoisten yhteiskuntavastuun toimenpiteiden, kuten eettisten periaatteiden, juridista sitovuutta tulisi tarkastella lähemmin ja lisätä tätä problematiikkaa koskevaa tietoisuutta toimittajaketjun pk-yrityksissä. Esimerkkinä lisäselvitystä edellyttävistä asioista voidaan mainita vapaaehtoisten yhteiskuntavastuun toimintaperiaatteiden tai os-tosopimukseen sisällytettyjen eettisten periaatteiden juridinen sitovuus.

2. Yhteiskuntavastuutietojen esittäminen osana tilinpäätösinformaatiota

Yhteiskuntavastuun merkityksen korostuessa myös merkittävien yhteiskuntavastuutietojen esittäminen lakisääteisessä tilinpäätösinformaatiossa on tullut yhä tärkeämmäksi. Useissa maissa on kansallisesti edistetty yhteiskuntavastuun ja erityisesti ympäristövastuun raportointia tilinpäätöksessä. EU:n tilinpäätösdirektiivit edellyttävät jatkossa yhteiskuntavastuutietojen esittämistä toimintakertomuksessa. Kirjanpitovelvollisten on kerrottava toimintaansa liittyvistä merkittävistä ympäristö- ja henkilöstöasioista toimintakertomuksessaan. Ympäristö- ja henkilöstöasioiden merkittävyys riippuu yrityksen toiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten olennaisuudesta. Olennaisuus puolestaan määräytyy esimerkiksi koon (liikevaihto/tase/henkilöstö), maantieteellisten toiminta-alueiden tai yhteiskunnallisten vaikutusten laajuuden mukaan.

Erityisesti ympäristövastuun alueelle on viime aikoina tullut uusia lainsäädännöllisiä velvoitteita, jotka monissa tapauksissa aiheuttavat taloudellisia vaikutuksia yrityksille. Kirjanpitolautakunnan yleisohje antaa tulkintaohjeita ympäristötietojen käsittelyyn tilinpäätöksessä. Yksityiskohtaisempia tulkintaohjeita voidaan kuitenkin vielä tarvita tukemaan hyvän kirjanpitokäytännön kehittymistä tällä alueella. Konkreettinen esimerkki on EU:n päästökauppajärjestelmän synnyttämien päästöoikeuksien kirjanpitokäsittely. IAS-kirjanpitovelvollisia ohjaa päästöoikeuksien kirjanpitokäsittelyssä IFRIC:n tulkintaohje, mutta muille kirjanpitovelvollisille tarvitaan kansallinen tulkintaohje. Samalla tavoin tarvitaan kirjanpitolautakunnalta lisäohjeistusta toimintakertomuksessa esitettävistä sosiaalisen vastuun tiedoista. Näiden tietojen määrittelyssä voidaan hyödyntää kesäkuussa 2004 julkistettavia EU:n sidosryhmien välisen foorumin työn tuloksia.

Raportoivien yritysten kannalta tilanteen edelleen selkiyttäminen lakisääteisen tilinpäätösinformaation ja erillisten yhteiskuntavastuuraporttien välillä sekä tietojen esittämiseen liittyvien vastuukysymysten osalta on tarpeen. Avoimeksi kysymykseksi on jäänyt esimerkiksi se, mikä on vapaaehtoisten yhteiskuntavastuuraporttien sisältämien tietojen esittämiseen liittyvä juridinen vastuu. Esimerkiksi niin sanotussa Nike vs Kasky -tapauksessa yhtiö haastettiin oikeuteen Yhdysvaltojen markkinointisäädösten nojalla vapaaehtoisessa yhteiskuntavastuuraportissa esitettyjen virheellisiksi väitettyjen tietojen perusteella. Myös erillisten yhteiskuntavastuuraporttien tietojen yhdenmukaisuus tilinpäätösten sisältämien tietojen kanssa tulisi kyetä varmistamaan osana tilintarkastusta tai muun riippumattoman varmennuksen avulla.

3. Vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin edistäminen

Yhteiskuntavastuuta koskevien tietojen merkitys yritystoiminnassa kasvaa jatkuvasti. Vastuullisen yritystoiminnan edistämiseksi yhteisten raportointimallien omaksuminen on tärkeää luotettavan ja vertailukelpoisen informaation varmistamiseksi. GRI-ohjeistoon perustuvan yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännön edistäminen palvelee tätä tarkoitusta. Suomalaisten yritysten kannalta on tärkeää myös osallistua GRI-ohjeiston puitteissa tapahtuvaan kehitystyöhön ja tällä tavalla vaikuttaa vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin keskeisimmän kansainvälisen ohjeiston kehitykseen. Esimerkiksi valmisteilla olevan julkisen sektorin organisaatioita koskevan GRI-ohjeiston toimialakohtaisen raportointiohjeen kehitykseen osallistuminen ja soveltuvuuden testaaminen suomalaisissa yksiköissä voisi edistää yhteiskuntavastuuraportoinnin käytäntöjen kehittymistä julkisella sektorilla.

Vapaaehtoisten yhteiskuntavastuuraporttien sisältämien tietojen laadulle ja luotavuudelle asetettavat vaatimukset tulisi myös määritellä nykyistä tarkemmin. Vastuullisen sijoittamisen ja rahoittajien vaatimien selvitysten yleistyminen edellyttävät oikeaa ja luotettavaa tietoa yritysten taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Arvopaperimarkkinoiden tiedonantovelvollisuudet ja tietoisuuden parantuminen yhteiskuntavastuun riskeistä ja mahdollisuuksista ovat lisänneet odotuksia toiminnan läpinäkyvyydestä erityisesti julkisesti noteerattujen yhtiöiden osalta. Tilinpäätösinformaation yhteydessä annettavat yhteiskuntavastuutiedot kuuluvat tilintarkastuksen piiriin, mutta erillisissä yhteiskuntavastuuraporteissa tietojen oikeellisuuden varmistaminen on vielä harvinaista. Julkisesti noteerattujen yhtiöiden osalta tulisi selvittää mahdollisuudet ulkopuolisen riippumattoman varmennuksen liittämiseksi myös erillisiin yhteiskuntavastuuraportteihin.

Kansallisella ja paikallisella tasolla tietoisuuden lisääminen on keskeistä vastuullisen yritystoiminnan edistämiseksi. GRI-ohjeiston laajempi käyttöönotto tietyin suomalaisin sovellutuksin palvelee tätä tarkoitusta. Hyvinä esimerkkeinä toimivat kuntasektorin organisaatioiden yhteiskuntavastuun raportit, joissa yhteiskunnallisten vaikutusten lisäksi kuvataan usein myös kehitystä ympäristön tilan sekä taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Suurten kaupunkien aloitteesta on Suomessa aloitettu kuntasektorin yhteiskuntavastuuraportoinnin edistämiseen tähtäävä hanke. Tämän hankkeen ja kuntien paikallisagendatyössä syntyneiden tulosten soveltuvuus paikallisen tason yhteiskuntavastuuraportoinnin toimintamallien kehittämiseen tulisi selvittää. Lisäksi tulisi pohtia, tarvitaanko GRI-ohjeistoon pohjautuvaa suomalaista tulkintamallia erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille.

4. *Julkisen vallan rooli*

Julkisella vallalla on merkittävä rooli vastuullisen yritystoiminnan edistämässä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. KTM:n vastuullisen yritystoiminnan edistämistä koskevien linjausten mukaisesti valtio voi edistää yritysten tietoisuuden lisäämistä, hyvien käytäntötapojen levittämistä ja vapaaehtoisuuteen perustuvien harmonisoitujen toimintamallien määrittelemistä sekä edistää kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoa. Vastuullista yritystoimintaa koskevien toimintatapojen ja käytäntöjen omaksumista suomalaisissa yrityksissä tukevan aineiston tuottaminen ja hyvien käytäntöjen edistämistä konkreettisten työvälineiden avulla tulisi edelleen kehittää. Hyviä esimerkkejä ovat keskustelufoorumit, kuten Eettinen forumi Suomessa, ja tietopankit, kuten Sigma-hanke Iso-Britanniassa sekä yhteiskuntavastuun internet-portaalit Itävallassa ja Kanadassa.

Pienten ja keskisuurten yritysten osalta vastuullista yritystoimintaa tulisi edistää yhdessä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Erityisen tärkeää on pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa helpottavien toimintamallien kehittäminen ja pk-avaimen tyyppisten työvälineiden käytön tukeminen. Tätä tavoitetta palvelee muun muassa Finnish Business & Society -verkoston koordinoima hanke, jossa viiden seutukunnan alueella selvitetään mahdollisuuksia luoda pk-yritysten tieto-, neuvonta- ja koulutuspalvelujärjestelmä, joka tukee pk-yrityksiä oman yhteiskuntavastuun tunnistamisessa, kehittämisessä sekä viestimässä ulospäin esimerkiksi alihankintasuhteissa isoille yrityksille tai osana rahoittajan vaatimia selvityksiä.

Useissa maissa vastuullista yritystoimintaa on myös edistetty julkisen vallan ja elinkeinoelämän yhteisten kehityshankkeiden avulla. Esimerkiksi Iso-Britanniasa, Italiassa ja Tanskassa kumppanuushankkeiden avulla on pyritty edistämään yritysten ja paikallisyhteisöjen yhteistyötä sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin luomiseksi. Monissa tapauksissa näihin hankkeisiin on liitetty myös taloudellisia ohjauskeinoja, kuten verohelpotuksia tai julkisia tukia. Suomessa voidaan selvittää, millä tavalla vastaavaa kehitystä voidaan parhaalla mahdollisella tavalla edelleen kehittää julkisen vallan toimenpitein. Samalla tulisi selvittää myös julkisten hankintojen roolia ja vastuullisuuden huomiointia julkisia hankintoja koskevissa tarjousprosesseissa.

Vastuullinen tai eettinen sijoittaminen on alue, joka on monissa maissa saanut voimakkaan julkisen vallan tuen. Esimerkiksi Iso-Britanniassa, Saksassa ja Ruotsissa eläkerahastot ja Ranskassa työntekijärahastot ovat velvoitettuja ottamaan yhteiskuntavastuunäkökohdat sijoituspäätöksissään huomioon. Suomessa julkinen valta voi edistää vastuullista sijoittamista muun muassa lisäämällä sitä koskevaa tietoisuutta sijoittajien keskuudessa. Julkisen vallan tulisi myös selvittää vastuullisen si-

joittamisen roolia omassa sijoitustoiminnassaan sekä mahdollisuutta toimia eettisen sijoitustoiminnan eräänä edelläkävijänä Suomessa.

Lopuksi voidaan todeta, että julkisella vallalla on erittäin tärkeä rooli erilaisten ja eri tahojen organisoimien yhteiskuntavastuuseen liittyvien hankkeiden koordinoijana Suomessa. Tehokkaimpien toimintatapojen löytämiseksi erilaisten hankkeiden yhtymäkohtia on tarpeen selvittää ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä tiivistää. Esimerkiksi OECD:n toimintaohjeiden ja YK:n Global Compact -aloitteen yhteistä edistämistä Swedish Compactin tavoin tulisi kansallisesti selvittää KTM:n ja UM:n yhteistyönä. Lisäksi Finnish Business & Society -yhdistystä voidaan KTM:n ja muiden julkisen vallan organisaatioiden toimenpitein kehittää jatkossa laaja-alaiseksi vastuullisen yritystoiminnan yhteistyöverkostoksi.

Kirjalliset lähteet

Accounting Advisory Forum (1995): Environmental issues in Financial Reporting.

Amnesty International (2003): Ihmisoikeudet ja sosiaalinen vastuu. Amnestyn suositukset yrityksille. Helsinki: Amnesty Internationalin Suomen osaston yritysryhmä ja AIESEC Suomi.

BFN U 98:2: Miljöinformation i förvaltningsberättelsen, 1998.

EU-komission tiedonanto 2.7.2002: Yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen.

EU-komission tulkitseva tiedonanto neljännen ja seitsemännen tilinpäätösdirektiivin tietyistä artikloista (98/C 16/04), 1998.

European Sustainable and Responsible Investment Forum (Eurosif) 2003: Socially Responsible Investment among European Institutional Investors. 2003 Report.

Global Reporting Initiative (2002): Sustainability Reporting Guidelines

Global Reporting Initiative (2003): Synergies between the OECD Guidelines for Multinational Enterprises (MNE's) and the GRI 2002 Sustainability Reporting Guidelines.

Kairinen, Tiina (2002): Corporate Governance –selvitys. Helsinki: Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto.

Leipziger, Deborah (2003): The Corporate Responsibility Code Book. London: Green Leaf Publishing.

MONIKA (2001): OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (Vuoden 2002 tarkistus).

Niskala, Mikael ja Tarna, Kaisa (2003): Yhteiskuntavastuun raportointi. Helsinki: KHT-Media.

OECD (1999): Guidelines on Corporate Governance.

Schekulin, Manfred (Director, Export and Investment Policy Federal Ministry for Economic Affairs and Labour): Statement. Venice, 13–14 November 2003, European Conference on Corporate Social Responsibility.

United Nations (2002): Article 18, Plan of Implementation Report of the World Summit on Sustainable Development, September 2002.